

ÚPRAVY VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ PODĽA POTRIEB DIEŤAŤA A ŽIAKA

Financované
Európskou úniou
NextGenerationEU

PLÁN [OBNOVY]

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VEDY,
VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

 NIVAM

NÁRODNÝ INŠTITÚT VZDELÁVANIA A MLÁDEŽE

ÚPRAVY VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ PODĽA POTRIEB DIEŤAŤA A ŽIAKA

PLÁN [OBNOVY]

Vydané Národným inštitútom vzdelávania a mládeže v rámci realizácie Plánu obnovy a odolnosti, ktorý je financovaný Európskou úniou – NextGenerationEU.

2023

Úpravy vo výchove a vzdelávaní podľa potrieb dieťaťa a žiaka: sprievodný materiál k podpornému opatreniu

Kolektív autorov:

Mgr. Zuzana Ivanová, PhD., Mgr. Lenka Nadányi, PhD., Ivana Drangová, PhD., Barbora Čaplová, Mgr. Iris Domancová, PhD., doc. PaedDr. Terézia Harčariková, PhD., doc. PaedDr. Jana Lopúchová, PhD., Mgr. Miroslava Višňovská, PhD., Mgr. Zuzana Mravcová, doc. PhDr. Rastislav Rosinský, PhD., Mgr. Katarína Reinoldová, Mgr. Kristína Tkáčová, PhD., PhDr. Jana Bougdar, PaedDr. Dagmar Koštrnová, prof. PaedDr. Darina Tarcsiová, PaedDr. Jana Partiková,

Spolupracovali:

PhD., PaedDr. Vladimíra Ďurčová, Mgr. art. Viera Orogváni, Mgr. et Mgr. Mária Anyalaiová, PhD., PaedDr. Jana Partiková, PaedDr. Valéria Stašiaková, PaedDr. Šarlota Múdra, Mgr. Marek Hlina, Mgr. Martina Kukumbergová, doc. PhDr. Marian Groma, PhD., PaedDr. Dorota Smetanová, PhD. Mgr. Júlia Čurillová, PaedDr. Lucia Košťálová, Mgr. Mária Paľová, PhD., Mgr. Janka Kšiňanová, PhD., Mgr. Janka Pilková, PhD., doc. PaedDr. Milena Lipnická, PhD., PaedDr. Mária Králiková

Hlavná koordinačná skupina:

prof. PhDr. Eva Gajdošová, PhD., Mgr. Eva Polgáryová, PhD., Mgr. Jana Kožárová, PhD., Mgr. Matúš Baňas, PhD., Mgr. Ľubomír Tichý, Mgr. Hana Laciková, PhD., Michaela Stehlíková, DiS., JUDr. Zuzana Stavrovská, prof. PaedDr. Alica Vančová, CSc., PaedDr. Jana Kandříková, PhDr. Alena Kopányiová, PhD., Mgr. Mária Chorváthová, Mgr. Eva Horníková, Lucia Komorníková, Mgr. Júlia Choleva, PhD., PhDr. Oľga Okálová, PhD.

Jazyková úprava: Mgr. Zlata Ilievová

Vydanie: prvé

Rok vydania: 2023

ÚVOD

Metodický materiál *Úpravy vo výchove a vzdelávaní podľa potrieb dieťaťa a žiaka* je zameraný na poskytovanie individualizovanej podpory a prispôsobenia vyučovania s cieľom zabezpečenia optimálneho prostredia pre výchovu a vzdelávanie a rozvoj každého žiaka. Sprievodný materiál reflektuje právo žiaka na inkluzívnu výchovu a vzdelávanie a individuálny prístup rešpektujúci jeho rozmanité výchovno-vzdelávacie potreby, schopnosti a možnosti, nadanie a zdravotný stav.

Úprava vo výchove a vzdelávaní, vrátane obsahu výchovy a vzdelávania, metód a foriem výučby, hodnotenia a prístupov k učeniu, sa týka vývinových a psychosociálnych oslabení žiaka. Jednotlivé oslabenia sú diferencované nasledovne: oslabenia v oblasti pohybových schopností, zmyslového vnímania, kognitívnych schopností a exekutívnych funkcií, v oblasti komunikačnej schopnosti, jazyka a reči, sociálno-komunikačných zručností, emocionality a sebaobsluhy a autonómie. Oslabením sa rozumie znížená schopnosť, zručnosť alebo funkčnosť napríklad vykonávať pohyb, sústrediť sa, zmyslovo prijímať a spracúvať informácie a podobne. Dané oslabenie môže mať pritom dočasný alebo aj trvalý charakter. V rôznorodých oblastiach vývinu žiaka môže byť zapríčinené aj traumou či nepriaznivou životnou situáciou.

Cieľom úpravy je zabezpečiť, aby sa všetci žiaci cítili prijatí, podporovaní a aby sa im poskytla primeraná príležitosť maximálne rozvíjať svoj potenciál. Sprievodný materiál *Úpravy vo výchove a vzdelávaní podľa potrieb dieťaťa a žiaka* si vyžaduje dôkladnú identifikáciu a porozumenie jednotlivých potrieb, schopností a vývinových špecifik žiakov, čo sa reflektuje do zvýšených požiadaviek a nárokov na spoluprácu medzi pedagogickými zamestnancami (učiteľmi, vychovávateľmi, pedagogickými asistentmi), školským podporným tímom, rodinami, zákonnými zástupcami, zamestnancami zariadenia poradenstva a prevencie a inými relevantnými zainteresovanými stranami.

Pri úprave metód, foriem, prístupov, obsahu a hodnotenia výchovy a vzdelávania sa kladie dôraz na diferencovanie výučby, čo znamená prispôsobenie obsahu, metód a hodnotenia na základe potrieb a schopností jednotlivých žiakov. To zahŕňa napríklad prispôsobenie pomôcok a materiálov, používanie rôznych metód a stratégií výučby a hodnotenie, ktoré sa zameriava na dosiahnutie individuálnych cieľov žiakov.

Cieľom predkladaného materiálu je prispieť k vytvoreniu takého prostredia, ktoré podporuje rozvoj, výchovu a vzdelávanie každého žiaka, rešpektuje jedinečnosť žiaka a prispôbuje sa jeho potrebám. Tým sa zabezpečuje inkluzívne vzdelávanie, kde každý žiak má rovnakú príležitosť dosiahnuť úspech a naplniť svoj potenciál. Sprievodný materiál *Úpravy vo výchove a vzdelávaní podľa potrieb dieťaťa a žiaka* je dynamický a prispôbuje sa meniacim sa potrebám a pokrokom žiaka. Je to neustály proces zlepšovania sa, ktorý si vyžaduje spoluprácu a angažovanosť všetkých zainteresovaných strán.

Všeobecne platné princípy a prístupy inkluzívneho vzdelávania je možné uplatňovať aj v predprimárnom vzdelávaní. Podporné opatrenie sa môže realizovať v rámci výchovno-vzdelávacej činnosti primerane a s ohľadom na špecifiká predškolského veku.

OBSAH

ÚVOD.....	3
OBSAH	4
1. ÚPRAVA CIEĽOV, METÓD, FORIEM A PRÍSTUPOV VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ	5
1.1 <i>Oslabenia v oblasti pohybových schopností.....</i>	<i>6</i>
1.2 <i>Oslabenia v oblasti zmyslového vnímania.....</i>	<i>10</i>
1.3 <i>Oslabenia v oblasti kognitívnych schopností a exekutívnych funkcií.....</i>	<i>13</i>
1.4 <i>Oslabenia v oblasti komunikačnej schopnosti, jazyka a reči.....</i>	<i>17</i>
1.5 <i>Oslabenia v oblasti sociálno-komunikačných zručností.....</i>	<i>21</i>
1.6 <i>Oslabenia v oblasti emocionality.....</i>	<i>24</i>
1.7 <i>Oslabenia v oblasti sebaobsluhy a autonómie</i>	<i>27</i>
2. ÚPRAVY OBSAHU VÝCHOVY A VZDELÁVANIA A HODNOTENIA DOSIAHNUTÝCH VÝSLEDKOV....	30
2.1 <i>Oslabenia v oblasti pohybových schopností.....</i>	<i>32</i>
2.2 <i>Oslabenia v oblasti zmyslového vnímania.....</i>	<i>34</i>
2.3 <i>Oslabenia v oblasti kognitívnych schopností a exekutívnych funkcií.....</i>	<i>36</i>
2.4 <i>Oslabenia v oblasti komunikačnej schopnosti, jazyka a reči.....</i>	<i>38</i>
2.5 <i>Oslabenia v oblasti sociálno-komunikačných zručností.....</i>	<i>40</i>
2.6 <i>Oslabenia v oblasti emocionality.....</i>	<i>42</i>
2.7 <i>Oslabenia v oblasti sebaobsluhy a autonómie</i>	<i>43</i>
PRÍKLADY DOBREJ PRAXE	46
ODPORÚČANÉ ZDROJE.....	55
LITERATÚRA.....	56

1. ÚPRAVA CIEĽOV, METÓD, FORIEM A PRÍSTUPOV VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ

Výchova a vzdelávanie predstavujú kľúčové prvky pre rozvoj a formovanie žiakov. **Cieľom výchovy a vzdelávania žiakov je v plnej miere rozvíjať ich potenciál, hľadať možnosti a modality, ktorými je možné poskytnúť a sprostredkovať poznatky, ktoré si majú osvojiť.** Materiál je zameraný na význam úpravy cieľov, metód, foriem a prístupov vo výchove a vzdelávaní žiakov, ako aj na úpravy obsahu výchovy a vzdelávania a hodnotenia výsledkov, ktoré dosahujú žiaci, či potrebu ich podpory a rozvoja v rámci edukačného prostredia.

Cieľ výchovy a vzdelávania je ideálna predstava toho, čo sa má v činnosti dosiahnuť, stav, ktorý sa má dosiahnuť na konci vyučovacieho procesu, čo sa má žiak naučiť, čo má vedieť, aké vedomosti, zručnosti a návyky, postoje a kompetencie má mať.

Ciele sú:

- Všeobecné – učiteľom slúži ako základná orientácia či smer, napr. žiaci si osvoja kľúčové kompetencie, škola ich pripraví pre zmysluplný a plnohodnotný život a pod.
- Čiastkové/rámcové – ide o konkrétnejšiu formuláciu cieľov, napr. žiak zvládne umelecký prednes, dokáže navrhnuť pracovný postup a pod.
- Špecifické – jednoznačne definujú stav osobnosti žiaka a jeho správania, ktorý sa má dosiahnuť na konci vyučovacieho procesu, t. j. čo konkrétne sa má žiak naučiť, čo konkrétne má vedieť, ktoré vedomosti, zručnosti, návyky, postoje, schopnosti, kompetencie si má osvojiť, do akej hĺbky a za akých podmienok.

Pri výbere metód, foriem a prístupov uplatňovaných vo výchove a vzdelávaní je nevyhnutné zohľadňovať množstvo faktorov, ako napríklad:

- Rešpektovať individuálne tempo.
- Používať konkrétnosť a názornosť pri práci.
- Štruktúrovať zreteľne učivo a vyučovací proces.
- Využívať metódy malých krokov.
- Používať primerané množstvo podnetov.
- Zapojiť zmyslové vnímanie (zapojiť čo najviac zmyslov).
- Zohľadňovať úroveň hrubej a jemnej motoriky.
- Podporovať žiaka do takej miery, do akej je to potrebné (žiaduce).
- Podporovať profesijnú prípravu.
- Spolupracovať s rodičmi/zákonnými zástupcami.

- Využívať multidisciplinárnu podporu PZ/OZ školy, školského zariadenia a zariadení PaP.
- Zohľadňovať aktuálny psychický a zdravotný stav žiaka.

Metódy pri sprostredkovaní poznatkov žiakom sú:

- Viacnásobné opakovanie informácie – umožniť čo najzrozumiteľnejšie prijať informáciu.
- Nadmerné zvýraznenie informácie – napr. predmet – pozadie.
- Multisenzorické sprostredkovanie – prijímať informácie viacerými zmyslami.
- Optimálne kódovanie – zostavovanie znakov a grafém tak, aby sa dali čo najľahšie rozlíšiť.
- Sprostredkovanie náhradnými komunikačnými systémami – pri absencii hovorenej reči.
- Modifikácia kurikula – formálna a obsahová úprava obsahu edukácie.
- Intenzívna motivácia – vyvolať čo najväčšiu motiváciu pre žiadané aktivity.
- Algoritmizácia kurikula – rozloženie väčších celkov na menšie v logickej následnosti.
- Zapojenie kompenzačných technických prístupov – podľa druhu a stupňa postihnutia.
- Postupná symbolizácia – od reálnych predmetov cez zmenšenie, k obrazom–symbolom.
- Zapojenie náhradných kanálov – napr. pri absencii vizuálnych zmyslov.
- Pozitívna psychická tonizácia – snaha o vytvorenie psychickej pohody pre žiaka.
- Zapájanie žiakov do riešenia reálnych životných situácií, prípadne tieto situácie umelo navodiť; využívať terapie (ergoterapia, muzikoterapia...).
- Využívanie inštrukčných médií.

Pri aplikácii uvedených metód je vhodné používať aj rôzne techniky – technika hovoreného slova, názornosti, pohybového rozvoja a orientácie, výchovné pôsobenie umeleckými prostriedkami a výtvarnej, pracovnej činnosti, relaxácie, povzbudzovania, hry a iné.

1.1 Oslabenia v oblasti pohybových schopností

Oslabenia v oblasti pohybových schopností sa u žiaka môžu prejavovať v oblasti hrubej motoriky a celkovej mobility (pohyb veľkých svalových skupín, svalový tonus, držanie tela...), jemnej motoriky – grafomotoriky, logomotoriky, mimiky, oromotoriky, vizuomotoriky alebo senzomotoriky.

Ciele úprav metód, prístupov a foriem výchovy a vzdelávania

- Počas výchovno-vzdelávacieho procesu úpravou metód, foriem, prístupov podporovať pohybové schopnosti žiaka.
- Zamerať sa na podporu orientácie v priestore, hrubej motoriky, jemnej motoriky, grafomotoriky, oromotoriky, senzomotoriky žiaka.
- Voliť také metódy, formy a prostriedky výchovy a vzdelávania, ktoré žiaka prirodzene motivujú, aktivizujú alebo, naopak, v prípade potreby upokoja v závislosti od jeho potrieb.
- Umožniť žiakovi využívať kompenzačné pomôcky a didaktické pomôcky upravené podľa jeho individuálnych potrieb.

Úprava metód a prístupov

- **Zohľadňovať prítomnosť oslabenia:** pri každej aktivite a činnosti zohľadňovať prítomnosť oslabenia a tomu prispôbiť typ aktivity, didaktické a kompenzačné pomôcky a hodnotenie.
 - Rešpektovať úroveň hrubej motoriky pri výchovno-vzdelávacích aktivitách/hodnotení (nekoordinovanosť pohybov, nepresnosť pohybov, rýchlejšia unaviteľnosť, individuálne tempo a podobne...).
 - Rešpektovať úroveň jemnej motoriky pri výchovno-vzdelávacích aktivitách/hodnotení (nepresné pohyby, nesprávny prítlak na podložku, grafická úprava písma, rýchlejšia unaviteľnosť pri písaní, individuálne tempo a podobne...). Umožniť žiakovi s narušenou hybnosťou horných končatín diktovať postup napríklad pri rysovaní...
 - Rešpektovať úroveň motoriky hovoridiel pri výchovno-vzdelávacích aktivitách/hodnotení (zhoršená výslovnosť hlások, pomalšie tempo reči, chyby pri čítaní a podobne).
 - Rešpektovať individuálne špecifické formy písania (napríklad v prípade žiakov s telesným postihnutím, dysgrafiou a podobne).
- **Individuálny prístup:** Prihliadať na individuálne potreby žiakov a prispôbiť vyučovacie metódy ich schopnostiam a úrovni. Niektorí žiaci môžu vyžadovať dodatočnú podporu alebo prispôbenie cvičení.
 - Rešpektovať potrebu žiaka pomoci a asistencie pri vykonávaní činností a aktivít.
 - Prispôbiť používané písomné, grafické a zvukové materiály individuálnym potrebám žiaka.
 - Rešpektovať individuálne špecifické formy písania (napríklad v prípade žiakov s telesným postihnutím a podobne).
 - Sprostredkovať zadanie úlohy vo vytlačenej forme (rešpektovať, že žiak môže mať problém pri opise zadania z tabule).

- Vytvoriť predpísané línie s väčším rozstupom na písanie, čo žiakovi umožní lepšie sledovať písmená a udržať rovnakú veľkosť a výšku písma.
- Dbať na správny úchop písadla, sedenie pri písaní a sklon podložky/zošita pri písaní.
- **Digitálne technológie:** Využívať didaktickú techniku, ako sú interaktívne tabule, pohybové senzory, virtuálna realita alebo pohybové videohry. Tieto prostriedky môžu motivovať žiakov k pohybu a zároveň poskytnúť interaktívne a zábavné vzdelávacie prostredie.
 - Umožniť využívať špeciálne upravené pomôcky na prácu s počítačom.
 - Umožniť žiakovi individuálnym tempom používať počítačové programy.
 - Rešpektovať možnosť rýchlejšieho unavenia a vyčerpania žiaka. Nepreťažovať žiaka rozsiahlym písaním, zaraďovať skôr kratšie a častejšie ciele cvičenia.
- **Audiovizuálne alebo vizuálne materiály:** Vytvárať a používať audiovizuálne/vizuálne materiály, ako sú videá s pohybovými cvičeniami, relaxačnými cvičeniami a iné.
- **Motorické rozcvičky:** V závislosti od potrieb žiaka a jeho individuálnych schopností a zručností zaraďovať krátke cvičenia pred realizáciou hlavnej činnosti. Rozcvičky zamerať v závislosti od jeho potrieb napríklad na oblasť jemnej motoriky, grafomotoriky, vizuomotoriky a podobne.
 - Umožniť žiakovi realizovať krátke cvičenie alebo rozcvičku pred špecifickými činnosťami (napríklad pred písaním, kreslením, čítaním...).
 - Prispôsobiť žiakovi pracovné miesto aj jeho okolie s cieľom pripraviť sa pred realizáciou cvičení a aktivít.
- Použitie alternatívnych nástrojov písania: Namiesto pera môže žiak využívať alternatívne nástroje, ako sú pomôcky na správne držanie pera, ergonomické perá alebo tablet s možnosťou písania. Vhodné sú hrubšie ceruzky, pastelky, značkovacie fixky. Písadlo by sa malo kĺzať po podložke (bez rezistencie voči podkladu).

Vedeli ste, že...?

Krátke prestávky s krátkymi pohybovo relaxačnými aktivitami, prípadne strečingom počas vyučovania priaznivo podporujú rozvoj kognitívnych schopností žiaka, napomáhajú v správnom držaní tela, pocitu uvoľnenia a proti únave.

ÚPRAVY CIELENÉ NA PODPORU ZDRAVÝCH NÁVYKOV

- **Ranná rozcvička:** Začať deň krátkou a energickou rannou rozcvičkou žiakov. Je možné zahrnúť rôzne cvičenia na zahriatie tela, ako sú skoky, beh na mieste, otočky, priťahovanie rúk k nohám, strečingové cvičenia a podobne. Alebo cvičenia zamerané na konkrétne svalové skupiny/časti tela. Táto aktivita pomáha zvýšiť krvný obeh,

prebudiť telo a pripraviť sa na učenie. Precvičenie veľkých svalových skupín zároveň dopomáha k podpore a činnosti malých svalových skupín.

- **Relaxačné cvičenia:** Do výchovno-vzdelávacieho procesu zahrnúť relaxačné cvičenia, ktoré pomáhajú žiakom znížiť stres a napätie a zlepšujú koncentráciu pozornosti. Je možné využiť techniky ako hlboké dýchanie alebo cvičenia na uvoľnenie svalov.
- **Pomôcky pri sedavých činnostiach:** Ak žiaci trávajú veľa času sedením, je vhodné využiť pomôcky, ktoré podporujú aktívne sedenie, napr. fitlopty alebo sedacie vankúše, ktoré podporujú správnu polohu tela, posilňujú svaly a zlepšujú držanie tela. Rovnako tak pomáhajú aj krátke prestávky medzi činnosťami a aktivitami.

ÚPRAVY CIELENÉ NA RELAXÁCIU A UVOĽNENIE

- **Hlboké dýchanie:** Podporovať žiakov v nácviku jednoduchých techník hlbokého dýchania. Vyzvať ich k pohodlnému usadeniu sa, zatvoreniu očí a sústredeniu pozornosti na svoj dych. Učiť žiakov pomalé, hlboké dýchanie.
- **Vizuálna relaxácia:** Vytvárať miesta v triede, kde žiaci budú mať možnosť sadnúť si, sledovať relaxačné vizuálne materiály, ako sú prírodné scenérie, videá s pokojnou hudbou alebo iné vizuálne stimuly, ktoré pomáhajú uvoľniť myseľ a zmierniť napätie.
- **Hudobná relaxácia:** Aplikovať hudobnú relaxáciu, kombinovanú napríklad s hlbokým dýchaním alebo vizualizáciou, s cieľom dosiahnutia relaxačného účinku.
- **Relaxačné miesta bez vizuálneho a auditívneho „smogu“** tzv. čisté miesta, kde si preťažený žiak oddýchne, prípadne dokáže lepšie pracovať.

Úprava foriem výchovy a vzdelávania

- **Kreatívne pohybové chvíľky:** Zahrnúť kreatívne pohybové aktivity, ako je pantomíma, tanec, divadelné hry a podobne. Tieto aktivity podporujú vyjadrovanie cez pohyb a zlepšujú koordináciu a ovládanie tela, vnímanie telesnej schémy, sebauvedomenie vo vzťahu k sebe, okoliu.
- **Individuálne stacionárne cvičenia:** Zaradiť krátke cvičenia zamerané napríklad na konkrétnu časť tela (napríklad ruky, ramená, krčná chrbtica...).
- **Herné aktivity:** Do vyučovania je možné zahrnúť hry, ktoré podporujú pohyb, ideálne je spájať realizáciu pohybových aktivít s rytmizáciou.
- **Interdisciplinárne projekty:** Vytvárať interdisciplinárne projekty, ktoré kombinujú pohyb s inými predmetmi. Napríklad – požiadavky na žiakov, aby navrhli a postavili model hradu, pričom budú musieť použiť fyzické pohyby na manipuláciu s materiálmi.
- **Oddychové chvíľky:** Podľa individuálnych potrieb žiaka umožniť žiakovi dodržiavanie pitného a stravovacieho režimu, krátke odpočinok, relaxáciu, zmenu polohy a prostredia v rámci možností triedy.

1.2 Oslabenia v oblasti zmyslového vnímania

Oslabenia v oblasti zmyslového vnímania u žiakov sa môžu prejavovať v oblasti sluchového, zrakového, hmatového, čuchového, chuťového vnímania, propriorepcie, vestibularity, kinestetiky a podobne. Konkrétne sa môžu u žiakov prejavovať ťažkosti napríklad v sluchovej pamäti, zrakovej pozornosti, hypersenzitivity alebo hyposenzitivity a podobne.

Ciele úprav metód, prístupov a foriem výchovy a vzdelávania

- **Rozvíjať vedomie a citlivosť voči zmyslovým vnemom.**
 - Rozvíjať schopnosť rozpoznávať rôzne zvuky, farby, textúry, vône a chute.
 - Rozvíjať schopnosť vyjadrovať svoje zážitky a dojmy zo zmyslových vnemov.
- **Rozvíjať schopnosť pozorovať a vnímať detaily.**
 - Rozvíjať schopnosť detailne pozorovať objekty a situácie.
 - Rozvíjať schopnosť rozpoznávať a popisovať jemné rozdiely a vzťahy medzi rôznymi zmyslovými vnemami.
- **Rozvíjať schopnosť multisenzorického vnímania.**
 - Rozvíjať schopnosť integrovať rôzne zmyslové vnemy (napr. zvuky, farby, textúry) a vytvárať celistvé vnemy.
 - Rozvíjať schopnosť identifikovať vzory a vzťahy medzi rôznymi zmyslovými vnemami.
- **Rozvíjať schopnosť interpretovať a porozumieť zmyslovým informáciám.**
 - Rozvíjať schopnosť analyzovať a porozumieť zmyslovým vnemom a súvislostiam medzi nimi.
 - Rozvíjať schopnosť vytvárať významové spojenia medzi zmyslovými vnemami a ich kontextom.
- **Rozvíjať schopnosť kreatívneho výrazu prostredníctvom zmyslového vnímania.**
 - Rozvíjať schopnosť využívať zmyslové vnemy ako inšpiráciu pre tvorivé projekty a umelecké vyjadrenie.
 - Rozvíjať schopnosť komunikovať a vyjadrovať sa pomocou rôznych zmyslových médií.

Úpravy metód a prístupov výchovy a vzdelávania

- **Senzorické hry:** Použiť rôzne materiály a textúry, ako sú piesok, voda, hlina, farby a rôzne povrchy. Žiaci môžu objavovať materiály napríklad aj hmatom, čo podporuje rozvoj hmatového vnímania.

- **Saturácia zmyslov:** Poskytnúť žiakom rôzne predmety a veci, ktoré majú rôzne vlastnosti, ako napríklad farby, tvar, vôňu, zvuk a chuť, ktoré môžu následne skúmať, a tak rozvíjať svoje zmyslové vnímanie.
- **Senzorická manipulácia:** Vytvárať príležitosti k manipulácii s rôznymi materiálmi a objektmi. Napríklad aktivita s hmotou, ako je piesok, hlina alebo múka, aby rozvíjali svoje hmatové vnímanie. Môžu tiež pracovať s rôznymi nástrojmi, ako sú kefy, špongie a podobne.
- **Senzorické steny:** Vytvoriť senzorické steny v triede, ktoré obsahujú rôzne povrchy a materiály na dotykové vnímanie. Je možné pridať hrubé a hladké materiály, drsné a mäkké povrchy, textúrované povrchy a podobne. Žiaci môžu „chodiť“ rukami/chodidlami po povrchu a skúmať rôzne senzorické vlastnosti predložených podnetných materiálov.
- **Senzorické skúmavky:** Vytvoriť skúmavky alebo nádoby obsahujúce rôzne materiály na vizuálne a hmatové vnímanie. Môžu to byť sklenené alebo plastové nádoby, ktoré obsahujú piesok, múku, vodu s farbami, fazule, guľôčky a ďalšie. Žiaci môžu manipulovať s týmito skúmavkami a skúmať ich zrkové a hmatové vlastnosti.
- **Senzorické puzzle a hry:** Zahnúť do vyučovania senzorické puzzle a hry, ktoré vyžadujú použitie zmyslového vnímania. Môžu to byť puzzle s rôznymi textúrami, puzzle s farebnými vzormi, hry, ktoré vyžadujú rozpoznávanie zvukov alebo rôznych senzorických podnetov. Tieto aktivity podporujú zrkové, sluchové a hmatové vnímanie.
- **Individuálne úpravy:** Znížiť senzorickú záťaž prostredia, posadiť žiaka na pokojnejšie miesto s minimom senzorických podnetov, umožniť používať kompenzačné pomôcky – slúchadlo, šiltovku...

Tip

Používanie reálnych predmetov a materiálov počas vyučovania je jednoduchý spôsob, ktorým je možné podporiť zmyslové vnímanie žiakov. Žiak môže daný predmet skúmať, spoznávať jeho vlastnosti, a tým prirodzene stimulovať svoje zmysly.

Úprava foriem výchovy a vzdelávania

- **Senzorické experimenty:** Vytvoriť stanice s rôznymi senzorickými podnetmi, medzi ktorými môžu žiaci rotovať. Napríklad stanica s rôznymi povrchmi na dotykové vnímanie, stanica s rôznymi vôňami na čuchové vnímanie a stanica s rôznymi zvukmi na sluchové vnímanie.
- **Senzorická prehliadka:** Zorganizovať senzorickú prehliadku v triede alebo vonku v prírode. Žiaci môžu spoznávať a popisovať rôzne senzorické vlastnosti objektov a prostredia okolo nich. Môžu skúmať rôzne textúry, farby, tvary, zvuky a vône.

- **Senzorická tvorivosť:** Podporovať senzorickú tvorivosť u žiakov, keď môžu vytvárať rôzne diela, modely, koláže alebo iné projekty, ktoré zapájajú ich zmysly. Môžu používať rôzne materiály a textúry, experimentovať s farbami, tvarmi a zvukmi a vytvárať si tak vlastné zážitky zmyslového vnímania.
- **Senzorické cvičenia a hry:** Zahrnúť do vyučovania senzorické cvičenia a hry, ktoré pomáhajú rozvíjať zmyslové vnímanie a senzorickú citlivosť. To môže zahŕňať cvičenia na rovnováhu, jemnú motoriku, koordináciu pohybu a vnímanie priestoru. Hry môžu obsahovať úlohy, ktoré vyžadujú rozpoznávanie zvukov, dotykových predmetov alebo rôznych senzorických podnetov.
- **Senzorická literatúra a rozprávky:** Použiť senzorickú literatúru a rozprávky, ktoré zahŕňajú opisy zmyslových podnetov. Po prečítaní príbehu môžu žiaci diskutovať a zdieľať svoje vnímania a zážitky s rôznymi zmyslovými aspektmi príbehu. Týmto spôsobom sa rozvíja nielen zmyslové vnímanie, ale aj jazykové schopnosti a kreatívne myslenie.
- **Senzorické prechádzky a exkurzie:** Organizovať senzorické prechádzky a exkurzie, kde žiaci majú možnosť objavovať a skúmať rôzne senzorické podnety v prírode alebo v rôznych prostrediach. Je možné navštíviť záhrady, parky, prírodné rezervácie, múzea alebo iné miesta, kde sa žiaci môžu stretávať s rôznymi zvukmi, farbami, vôňami a textúrami.

Praktické odporúčania

- Umožniť žiakovi sedieť v predných laviciach s dobrým výhľadom na tabuľu a na vyučujúceho.
- Zabezpečiť dobrý vizuálny/auditívny/audiovizuálny kontakt s učiteľom.
- Rešpektovať rýchlejšiu unaviteľnosť, umožniť využívanie relaxačných chvíľok, striedať činnosti náročného charakteru s menej náročnými.
- Dodržiavať požiadavku konkretizácie učiva, využívať všetky zmysly, priebežne overovať, či žiak porozumel učivu.
- Pri výklade nového učiva voliť pomalý postup a používať primerané výrazy, častejšie žiaka osloviť.
- Vyhnúť sa dlhšiemu monotónnemu monológovi, dávať kontrolné otázky, zisťovať pochopenie učiva – častejšia spätná väzba.
- Rešpektovať prípadnú zníženú vyjadrovaciu schopnosť, nepružnosť pri tvorbe viet, pomáhať s tvorbou viet s využitím slovnej zásoby.
- Usmerňovať žiaka v neznámom priestore.
- Pri konštrukčných úlohách (geometria, kreslenie) je dôležité zohľadňovať správny postup, nie konečné technické prevedenie zobrazenia.
- Pri odpovediach umožniť žiakovi odpovedať na otázky, poskytnúť mu dostatočný čas na odpoveď, pomôcť žiakovi s formuláciou odpovede, tvorbou viet a podobne...

- Učiť žiaka zvládať senzorickú hypersenzitivitu – napríklad pracovať v rukaviciach, ak je na taktilné podnety citlivý a podobne, slúchadlá...
- Akceptovať zníženú úroveň grafického prejavu v geometrii...

1.3 Oslabenia v oblasti kognitívnych schopností a exekutívnych funkcií

Oslabenia v oblasti kognitívnych schopností a exekutívnych funkcií sa u žiaka môžu prejavovať v oblasti myslenia (kritického, logického, tvorivého...), pamäti, pozornosti, predstavivosti, porozumení reči, ale napríklad aj v schopnosti žiaka tvoriť a uskutočňovať plány, tvoriť analógie, rešpektovať pravidlá sociálneho správania, riešiť problémy, adaptovať sa na nečakané okolnosti a podobne.

Ciele úprav metód, foriem a prístupov vzdelávania

- **Rozvíjať kritické myslenie:** Cieľom je podporovať schopnosť žiakov kriticky myslieť, analyzovať informácie, vyhodnocovať argumenty a hľadať riešenia. Týmto spôsobom sa posilňuje ich schopnosť samostatne a kriticky uvažovať.
- **Podporovať tvorivé myslenie:** Cieľom je podporovať tvorivosť a inovatívnosť žiakov. Vyučovacie metódy a prostriedky by mali podporovať ich schopnosť generovať nové nápady, riešiť problémy a hľadať alternatívne prístupy.
- **Podporovať rastové nastavenie mysle:** Rastové myslenie zvyšuje motiváciu, pomáha nám dosahovať lepší výkon a redukovat syndróm vyhorenia.
- **Posilňovať pamäť a učenie sa:** Cieľom je posilniť pamäťové schopnosti žiakov a podporiť ich schopnosť učiť sa a zapamätat si nové informácie. Je vhodné použiť rôzne techniky učenia, ako je opakovanie, organizácia informácií a vizuálne pomôcky, ktoré môžu byť účinné pri dosahovaní tohto cieľa.
- **Rozvíjať logické a analytické myslenie:** Cieľom je posilňovať logické a analytické myslenie žiakov. Metódy, formy a prostriedky by mali podporovať ich schopnosť rozpoznávať vzťahy, hľadať súvislosti, vyvodzovať závery a riešiť problémy prostredníctvom logického a systematického uvažovania.
- **Zlepšovať koncentráciu a pozornosť:** Cieľom je posilniť schopnosť žiakov sústrediť sa, udržiavať pozornosť a vykonávať úlohy bez rušenia. Vyučovacie metódy a prostriedky by mali podporovať aktívne a interaktívne zážitkové učenie, aby žiaci boli aktívne zapojení a udržiavali záujem.
- **Podporovať problémové myslenie:** Cieľom je rozvíjať schopnosť žiakov riešiť problémy a aplikovať svoje kognitívne funkcie na praktické situácie. Vyučovacie metódy by mali zahŕňať riešenie úloh, hľadanie riešení a kreatívne myslenie.

- **Posilňovať komunikačné schopnosti:** Cieľom je rozvíjať schopnosť žiakov vyjadrovať sa, vyjadrovať svoje myšlienky a komunikovať efektívne. Vyučovacie metódy by mali podporovať diskusiu, skupinovú prácu, písomnú a ústnu prezentáciu.
- **Podporovať samoreguláciu a metakogníciu:** Cieľom je rozvíjať schopnosť žiakov monitorovať a regulovať svoje vlastné myslenie a učenie sa. Metódy a prostriedky by mali podporovať sebahodnotenie, reflexiu a plánovanie učebných stratégií.

Tieto ciele sa vzájomne prelínajú a vyučovacie metódy, formy a prostriedky je potrebné prispôbiť potrebám a schopnostiam jednotlivých žiakov s cieľom dosiahnuť optimálne výsledky v rámci rozvoja ich kognitívnych funkcií.

Úprava metód a prístupov vzdelávania

- **Kladenie otázok:** Aktívne angažovať žiakov kladením otázok, ktoré podporujú kritické myslenie a hĺbkové porozumenie. Súčasťou kladenia otázok je zdôvodňovanie svojich myšlienok, odpovedí a prepájanie nových informácií s existujúcimi poznatkami.
- **Diskusie a skupinová práca:** Organizovať diskusie a skupinové aktivity, ktoré podporujú aktívne myslenie, výmenu názorov a riešenie problémov. Tieto interakcie môžu pomôcť žiakom lepšie porozumieť rôznym perspektívam a rozvíjať kritické myslenie.
- **Výzvy a problémy:** Predkladať žiakom rôzne výzvy a problémové situácie, ktoré si vyžadujú kognitívne úsilie a riešenie s cieľom podpory analytického a kreatívneho myslenia, ako aj kritického myslenia.
- **Rozvíjanie metakognície:** Oboznamovať žiakov s procesmi myslenia a učenia sa. Pomôcť žiakom uvažovať nad tým, ako sa učia, a poskytnúť im nástroje na plánovanie, monitorovanie a hodnotenie svojho myslenia a učenia sa.
- **Používanie vizuálnych pomôcok:** Vizualizácia informácií môže pomôcť žiakom lepšie porozumieť svojim myšlienkam a organizovať ich. Učiť žiakov využívať schematické znázornenie prostredníctvom diagramov, grafov, myšlienkových máp a iných vizuálnych pomôcok na podporu kognitívneho myslenia.
- **Čítanie a písanie s využitím kritického myslenia:** Nasmerovať žiakov, ako kriticky čítať a analyzovať texty. Podporovať ich vytváraním argumentov, zhromažďovaním dôkazov a písaním jasne a logicky štruktúrovaných textov.
- **Problémové riešenie:** Predstaviť žiakom reálne problémy, ktoré si vyžadujú kritické myslenie a riešenie. Pomôcť žiakom identifikovať problém, zhromažďovať relevantné informácie, vytvoriť riešenie a vyhodnotiť jeho účinnosť.
- **Hodnotenie a spätná väzba:** Poskytovať žiakom konštruktívnu spätnú väzbu a hodnotenie ich kognitívnych schopností. Tým žiakom umožniť sledovať svoj pokrok a identifikovať oblasti, na ktorých môžu pracovať.
- **Manipulačné materiály:** Používať manipulačné materiály, ako sú stavebnice, geometrické tvary, puzzle a hry na podporu kognitívneho myslenia. Tieto materiály umožňujú žiakom experimentovať, manipulovať s objektmi a vizuálne si predstaviť abstraktnejšie koncepty.

- **Učebné hry a aplikácie:** Využívať interaktívne edukačné hry a aplikácie zamerané na rozvoj kognitívneho myslenia.
- **Prípadové štúdie:** Predstaviť žiakom reálne prípady, situácie, ktoré si vyžadujú analytické myslenie a rozhodovanie. Prípadové štúdie môžu byť zamerané na rôzne oblasti, ako napríklad veda, matematika, dejepis alebo spoločenské vedy.
- **Experimenty a bádanie:** Podporovať žiakov v experimentovaní a bádaní. Umožniť žiakom plánovať a vykonávať jednoduché experimenty, získavať údaje a vyvodzovať závery.
- **Alternatívne texty:** Používať alternatívny text, ako príbehy, básne, novely alebo literárne diela, ktoré žiakov motivujú premýšľať nad obsahom textu a súvislosťami.
- **Webové zdroje a online kurzy:** Pomocou webových zdrojov a online kurzov podporovať rozvoj kognitívneho myslenia. Existujú interaktívne platformy, kde žiaci môžu získavať nové poznatky, vykonať úlohy a zúčastniť sa diskusií.
- **Portfólio a sebahodnotenie:** Vytvárať portfóliá, kde si žiaci môžu zhromažďovať a reflektovať svoje práce a projekty. Tiež viesť žiakov k sebahodnoteniu.

Tip

Nasledovanie záujmov žiakov, napĺňanie tém, ktoré žiak preferuje, je prirodzeným, motivujúcim prostriedkom, ktorý môže výrazne podporovať schopnosť učiť sa, rozvíjať koncentráciu pozornosti, pamäťové schopnosti. V neposlednom rade sa žiak cíti vypočutý, rešpektovaný a úspešný.

Úprava foriem výchovy a vzdelávania

- **Projektové vyučovanie:** Organizovať projekty, prostredníctvom ktorých je možné žiakov zapájať do reálneho skúmania, analýzy a riešenia problémov. Projekty môžu zahŕňať zber a interpretáciu údajov, tvorbu prezentácií a diskusiu o výsledkoch.
- **Učenie prostredníctvom hry:** Využívať hry a stimulačné aktivity na podporu kognitívneho myslenia. Tieto aktivity môžu posilňovať logické a analytické myslenie, rozhodovacie schopnosti a riešenie problémov.
- **Inovatívne technológie:** Využívať informačno-komunikačné technológie a nástroje, ako sú interaktívne tabule, online vzdelávacie platformy a aplikácie na podporu kognitívneho myslenia. Tieto nástroje môžu poskytnúť žiakom priestor na skúmanie, experimentovanie a riešenie problémov.
- **Úlohy na riešenie problémov:** Vytvárať úlohy, ktoré žiakov vyzývajú a motivujú ich k analytickému a kreatívnemu riešeniu problémov. Tieto úlohy by mali vyžadovať hĺbkovú analýzu, syntézu informácií a generovanie nových nápadov.

- **Aktívne experimentovanie:** Umožniť žiakom aktívne experimentovať, skúmať a objavovať nové koncepty; podporovať schopnosť žiakov vytvárať hypotézy, testovať ich a vyvodzovať závery.
- **Kooperatívne učenie:** Podporovať kooperatívne učenie a skupinovú spoluprácu. Žiaci môžu spolupracovať na riešení problémov v diskusiách a tvorbe projektov, čo podporuje kritické myslenie a komunikáciu.
- **Myslenie vo viacerých rovinách:** Zamerať sa na rozvoj žiakov na rôznych kognitívnych úrovniach. Rozvíjať nielen pamäť a zapamätávanie, ale aj analytické, syntetické, hodnotiace a tvorivé myslenie.
- **Reflektovanie a sebahodnotenie:** Cielene motivovať k sebareflexii a sebahodnoteniu žiakov. Pomáhať žiakom rozvíjať schopnosť hodnotiť svoje vlastné myslenie, identifikovať silné stránky a hľadať oblasti a možnosti na zlepšenie.

Praktické odporúčania

Predmety MAT, FYZ, CHEM

- **Nevyžadovať prepis alebo opis príkladov z tabule** (zadať už prepísané príklady).
- **Zadania úloh žiakovi individuálne prečítať**, prípadne preformulovať zadanie tak, aby mu žiak porozumel.
- Pri úlohách zadávaných verbálne je potrebné **overiť si porozumenie**.
- Pri zadávaní príkladu, úlohy **použiť rovnaké slová**.
- **Obmedziť časovo limitované úlohy**.
- Je vhodnejšie **redukovať počet príkladov** ako predĺžený časový limit.
- Vhodné sú **malé previerky** z jedného učiva.
- **Žiak by mal byť dopredu informovaný** o písaní previerky, ako aj o rozsahu a obsahu.
- Pri zložitých príkladoch náročných na koncentráciu pozornosti **rozlišovať pri klasifikácii chyby** z nevedomosti od chyby, ktorá je odrazom nepozornosti.
- Chyby z nepozornosti **umožniť dodatočne opraviť**.
- Počas **samostatnej práce** častejšie skontrolovať prácu žiaka s prípadným upozornením, aby žiak neopakoval chyby, resp. nesprávny postup vo viacerých úlohách.
- Umožniť **odpovedať ústne**.
- Pri vypracovaní a kontrole úloh brať do úvahy aj **postup**, nielen výsledok.
- **Využívať všetky zmysly**.
- **Zvýrazniť podstatu úlohy** (podčiarknutím, tučným písmom a pod.).
- Používať bezpätkové písmo Arial, Helvetica, Verdana, veľkosť 12/14, riadkovanie do 1,5.

- Umožniť vždy aj **vizuálnu oporu** – príklady nediktovať, zadávať ich predtlačené (vrátane päťminútoviek).
- **Jasne formulované zadania**, ich postupné predkladanie, prípadne vysvetlenie.
- Mať na pamäti, že **problémy v percepčno-motorických schopnostiach** sa môžu negatívne prelínať do úloh, ktoré vyžadujú percepčno-grafomotorickú integráciu, ako napr. rysovanie a konštrukčné úlohy – využívať kompenzáciu a kompenzačné pomôcky.
- **Kvalitu rysovania** hodnotiť s toleranciou, neznižovať známku za nepresnosť, pomáhať s náročnými grafickými úlohami.
- Akceptovať **zníženú úroveň v geometrii**, z dôvodov problémov vo vnímaní priestorových a plošných vzťahov.
- Zadávať **jednoduchšie konštrukčné úlohy**.
- Umožniť **žiakovi používať kalkulačku, pomôcky, tabuľku so vzorcami** a na premenu jednotiek.
- Naučiť **žiaka jeden spôsob riešenia**, ktorý mu najviac vyhovuje.

1.4 Oslabenia v oblasti komunikačnej schopnosti, jazyka a reči

Oslabenia v oblasti komunikačnej schopnosti, jazyka a reči sa u žiakov môžu prejavovať vo všetkých zložkách v hovorenej reči a písanej reči, v jednej alebo vo viacerých jazykových rovinách súčasne.

Rozvíjanie komunikačnej schopnosti úzko súvisí s vývinom motoriky, vnímania, pamäti, pozornosti, myslenia a so sociálnym prostredím žiaka.

- **Cielene upravovať metódy, formy a prístupy vo výchove a vzdelávaní.**
- **Identifikovať rozsah ťažkostí a dosah na akademickú oblasť**, vzťahy a tiež spokojnosť žiaka, jeho duševné zdravie a identifikovať mieru podpory komunikačného začlenenia žiaka s oslabením v komunikácii.
- **Podporovať u žiakov radosť z komunikácie** ako prostriedku dorozumievania a výmeny informácií, podpory vzťahov nielen v hovorenej, ale aj v písanej podobe, rovnako zahrňujúce objavovanie **hodnoty čítania**, ako aj radosti z čítania a zdieľania nadobudnutých informácií.
- **Podporovať metakognitívne a metajazykové schopnosti:** Cieľom je učenie sa o komunikácii, jazyku a reči, stratégiách učenia sa na metaúrovni (učiť sa o učení, hovoriť o hovorení), s argumentovaním, odôvodnením a komentovaním krokov v procese učenia, spracovávaní textov aj osvojovaných informácií/ vedomostí.

- **Rozvíjať rečové a jazykové schopnosti:** Cieľom je posilňovať porozumenie a produkciu reči, používanie jazyka žiakmi. To zahŕňa rozvoj slovnej zásoby (aktívnej aj pasívnej), gramatických štruktúr na úrovni slov a viet, zvukovej roviny (zahŕňa aj fonemické uvedomovanie) vrátane správnej výslovnosti a schopnosť adekvátne používať jazyk v rôznych komunikačných situáciách.
- **Podporovať schopnosť porozumieť a interpretovať texty:** Cieľom je rozvíjať schopnosť žiakov porozumieť písomným a ústnym textom a efektívne ich interpretovať. Využívať metódy a prostriedky, ktoré obsahujú čítanie, počúvanie, analýzu, kladenie pomocných otázok a diskusiu o rôznych typoch textov.
- **Rozvíjať pragmatickú oblasť komunikácie:** Cieľom je posilňovať schopnosť žiakov komunikovať jasne, efektívne a prispôbiť sa komunikačným situáciám a partnerom. Využívať metódy a prostriedky podporujúce rozvoj ústnej a písomnej komunikácie, ako aj schopnosť aktívne počúvať a adekvátne reagovať na druhých.
- **Podporovať schopnosť kritického myslenia v komunikácii:** Cieľom je rozvíjať schopnosť žiakov kriticky myslieť a analyzovať informácie v komunikačných situáciách. Využívať metódy a prístupy podporujúce schopnosť žiakov vyhodnocovať argumenty, prezentovať svoje názory a obhajovať ich pomocou logicky overiteľných dôkazov.
- **Rozvíjať schopnosť empatie a interakcie:** Cieľom je podporovať schopnosť žiakov porozumieť a reagovať na emócie a perspektívy druhých ľudí. Metódy a prostriedky by mali podporovať rozvoj empatie, aktívneho počúvania a vzájomného rešpektu v komunikačných situáciách.
- **Posilňovať schopnosť verejného prejavu a prezentácie:** Cieľom je rozvíjať schopnosť žiakov verejne vystupovať, prezentovať svoje myšlienky a prezentovať informácie pred skupinou. Metódy a prostriedky by mali podporovať tréning verejného prejavu, prácu s vizuálnymi pomôckami a zlepšenie schopnosti efektívneho prezentovania.

Tieto ciele vytvárajú základ pre výchovno-vzdelávacie metódy, formy a prostriedky, ktoré sa používajú na rozvoj komunikačnej schopnosti, jazyka a reči žiakov. Je dôležité prispôbiť tieto metódy a prostriedky individuálnym potrebám a schopnostiam žiakov, aby sa dosiahli optimálne výsledky.

Úpravy metód a prístupov vzdelávania

- **Verbálna komunikácia:** Podporovať u žiakov porozumenie hovorenej aj písanej reči pomocou stratégií preformulovania, komentovania či parafrázovania. Vysvetľovanie nových slov, pojmov a definícií viacerými spôsobmi – multisenzoriálny prístup, prepojovanie hovorenia s obrázkami či znakmi, sémantickými mapami alebo schémami. Dopriať žiakom dostatok času na vyjadrenie sa.
- **Verbálne vyjadrovanie:** Podporovať žiaka vo verbálnom vyjadrovaní, podporovať kohéziu a kvalitu vyjadrovania, gramatickú správnosť a zrozumiteľnosť, podporovať tvorbu otázok a tiež pomocnými otázkami podporovať produkciu výpovedí žiaka.

- **Písomná komunikácia:** Podporovať žiakov v písomnej komunikácii, ako je písanie esejí, listov, správ a príprava prezentácií. Rozvíjať schopnosť žiakov jasne a súvisle vyjadrovať svoje myšlienky a argumenty.
- **Pracovné listy a cvičenia:** Používať pracovné listy a cvičenia, ktoré posilňujú schopnosť komunikovať jasne a presne. Tieto úlohy môžu zahŕňať napríklad dopĺňanie slov, tvorbu príbehov, vytváranie otázok a odpovedí a popisovanie obrázkov.
- **Prezentácie:** Vytvárať priestor na tvorbu a prezentovanie projektov a prezentácií pred triedou, naučeného učiva pomocou sémantických máp. Táto metóda umožňuje žiakom trénovať verejný prejav, organizáciu myšlienok a získavať spätnú väzbu od svojich spolužiakov.
- **Čítanie a interpretácia textov:** Vyberať vhodné texty, ako sú príbehy, novely, básne alebo články, ktoré podporujú porozumenie, analýzu a interpretáciu jazyka. Diskutovať so žiakmi o nových pojmoch/slovách, témach, postavách, štýle a poslanstve textov.
- **Jazykové hry a aktivity:** Využívať jazykové hry a aktivity, ktoré podporujú rozvoj slovnej zásoby, gramatiky a výslovnosti. Tieto aktivity môžu zahŕňať hádanky, šifrovacie hry, dialógy a pod.
- **Používanie autentických zdrojov:** Integrovať autentické zdroje, ako sú videá, hudba, články a reklamy do vyučovania jazyka. Tieto zdroje poskytujú príležitosti na počúvanie, čítanie a rozprávanie v reálnom kontexte.
- **Digitálne nástroje a aplikácie:** Využívať rôzne digitálne nástroje a aplikácie, ktoré sú určené na rozvoj jazyka a komunikácie. Existuje veľa interaktívnych nástrojov, ktoré ponúkajú cvičenia na gramatiku, slovnú zásobu, čítanie a písanie.
- **Prenosné slovníky a slovníčky:** Žiakom poskytnúť prenosné slovníky alebo slovníčky, ktoré im pomôžu pri rýchlosti a presnosti pri hľadaní slov a ich významov. Tým podporovať ich samostatnú prácu a rozvoj slovnej zásoby.
- **Audiovizuálne nahrávky:** Vytvorenie alebo použitie audiovizuálnych nahrávok, kde žiaci počúvajú autentické dialógy, rozhovory alebo prednášky v jazyku, ktorý sa učia.
- **Vizuálne materiály:** Využívať vizuálne materiály, ako sú obrázky alebo knihy.
- **Možnosť realizovať vlastné videonahrávky** v osobitných formách komunikácie (napr. posunková komunikácia) a tieto sa následne aj naučiť čítať a vnímať.

Tip

Implementácia multimodálneho prístupu v komunikácii, ktorý kombinuje rôzne formy a prostriedky komunikácie, ako sú slová, vizualizácia vo forme obrázkov a piktogramov či gest a posunkov, podporuje individuálne potreby žiakov a takisto posilňuje inkluzívne prostredie vo výchovno-vzdelávacom procese, kde sa každý žiak môže zapojiť.

Úprava foriem výchovy a vzdelávania

- **Hovorená prezentácia:** Požiadať žiakov, aby pripravili a predniesli hovorenú prezentáciu o zvolenej téme. Táto forma posilňuje ich schopnosť usporiadať myšlienky, jasne a presvedčivo sa vyjadriť a udržať pozornosť v publiku.
- **Improvizácia:** Zaradiť aktivity improvizácie, kde žiaci rýchlo reagujú a vyjadrujú svoje myšlienky a názory na danú situáciu. Táto forma podporuje spontánnu reč, flexibilitu a kreativitu pri komunikácii.
- **Audiovizuálne prostriedky:** Využívať audiovizuálne prostriedky, ako sú videá, audionahrávky alebo podcasty, ktoré žiakom umožňujú počúvať autentický jazyk a sledovať reálne komunikačné situácie. Tieto prostriedky podporujú počúvacie a rečové schopnosti.
- **Spisovná komunikácia:** Podporovať žiakov v hovorení spisovným jazykom, písaní správ, listov, esejí a ďalších textových foriem komunikácie. Táto forma rozvíja u nich schopnosť písať, používať presné výrazy a schopnosť efektívne komunikovať písomne, ale aj ústne.
- **Hlasové nahrávky a prezentácie:** Motivovať žiakov, aby nahrali hlasové nahrávky, kde vyjadria svoje myšlienky, predčítajú básne alebo prezentujú svoje projekty. Táto forma umožňuje žiakom zdokonaľiť svoju výslovnosť, dôraz a intonáciu. Uvedená forma poskytuje žiakom spätnú väzbu o ich hlasovom prejave, čo im umožňuje analyzovať ich ústny prejav a podobne.

Praktické odporúčania

Predmety SJL a cudzie jazyky

- **Písomný prejav** hodnotiť citlivo a tolerantne, rešpektovať zníženú kvalitu a úpravu písma, ako aj osobné tempo žiaka.
- Používať trojhranné, **ergonomicky tvarované písacie potreby**, poskytnúť aj alternatívne formy zápisu (vopred pripravené, na nalepenie do zošita).
- Vyvolávať na verejné **čítanie** po dohode a uvážlivo (prečítanie kratšieho úseku/odseku, menej náročného úseku/odseku, vopred precvičeného), neznámy text neklasifikovať, časté pozitívne hodnotenia, plynulé hlasné slabikovanie hodnotiť pozitívne.
- Umožniť používanie **potrebných pomôcok** (napr. čítacie okienko, záložka s výrezom).
- **Diktáty** diktovať individuálne s dôrazom na jednotlivé hlásky, diktát neklasifikovať, klasifikovať len v prípade, že známka predstavuje pozitívnu motiváciu, prípadne alternatívne formy (skrátaná verzia diktátu, vopred precvičený diktát, písanie izolovaných slov alebo každej druhej vety a pod.), urobiť spoločný rozbor chýb.
- Pri **samostatných písomných prácach** je vhodnejšia redukcia zadaní ako predĺžený časový limit.
- **Na slohu** hodnotiť tolerantne obsahovú časť, umožniť využívať aj obrázkový materiál, pomocné slová korešpondujúce s témou, kľúčové slová, osnovu.

- **Žiaka posadiť** do predných lavíc, v blízkosti vyučujúceho (možnosť usmernenia, overovania pochopenia inštrukcie, zadania, usmernenie pri použití kompenzačných a špeciálnych učebných pomôcok).
- Zadávať **krátke, jasné a konkrétne pokyny** a overovať si ich porozumenie.
- **Eliminovať stresové situácie.**
- **Rešpektovať osobné pracovné tempo** – poskytovať dostatok času na vypracovanie a kontrolu zadávaných úloh.
- **Poskytovať častejšiu spätnú väzbu**, pri práci častejšie povzbudzovať, častejšie kontrolovať, či žiak pri riešení úloh postupuje správne.
- Zabezpečiť **dostatok času** na automatizáciu nových zručností a osvojenie si nových poznatkov, preberané učivo viacnásobne opakovať.
- Nesprávnu **výslovnosť nehodnotiť**.
- **Slovnú zásobu** skúšať v kratších úsekoch/odsekoch, priradovaním.
- **V gramatike** dbať na následnosť krokov, nové učivo preberať po zvládnutí predchádzajúceho.
- **Poskytnúť dlhší čas na osvojenie si učiva**; vopred žiakovi určiť, z akej časti učiva bude odpovedať, rozdelenie učiva na časti a pod.

1.5 Oslabenia v oblasti sociálno-komunikačných zručností

Oslabenia v oblasti sociálno-komunikačných zručností sa môžu u žiakov prejavovať nízkou schopnosťou nadväzovať kontakt s okolím, neschopnosťou alebo zníženou schopnosťou aktívneho trávenia voľného času, neadekvátnymi reakciami na bežné situácie, nízkym prosociálnym správaním a podobne.

Ciele úprav metód, foriem a prístupov výchovy a vzdelávania

- **Rozvoj komunikácie:** Cieľom je posilniť schopnosť žiakov vyjadrovať svoje myšlienky a pocity verbálne aj neverbálne.
- **Podporovať empatiu a porozumenie:** Cieľom je rozvíjať schopnosť žiakov vcítiť sa do pocitov a perspektívy ostatných.
- **Upevňovať schopnosť riešiť konflikty:** Cieľom je posilniť schopnosť žiakov efektívne a asertívne riešiť konflikty.
- **Podporovať spoluprácu a tímovú prácu:** Cieľom je rozvíjať schopnosť žiakov efektívne spolupracovať a pracovať v tíme.
- **Podporovať rozvoj sociálnych interakcií:** Cieľom je posilniť schopnosť žiakov budovať a udržiavať zdravé a pozitívne sociálne vzťahy.

- **Podporovať rozvoj komunikačných nástrojov:** Cieľom je posilniť schopnosť žiakov využívať rôzne komunikačné nástroje.
- **Podporovať vyjadrovanie a sebavedomie:** Cieľom je rozvíjať schopnosť žiakov vyjadrovať sa otvorene a s istotou.
- **Podporovať vybudovanie zdravých medziľudských vzťahov:** Cieľom je rozvíjať schopnosť žiakov budovať zdravé a pozitívne vzťahy s ostatnými.

Konkrétne ciele na rozvíjanie sociálno-komunikačných zručností u žiakov majú za cieľ posilniť ich schopnosti v oblasti komunikácie, spolupráce, riešenia konfliktov, sociálnych interakcií a sebavedomia, aby sa stali rovnocennými a kompetentnými členmi spoločnosti.

Úprava metód a prístupov vzdelávania

- **Herné a kooperatívne aktivity:** Zapájať žiakov do rôznych tímových hier, skupinových projektov a cvičení, ktoré podporujú komunikáciu, spoluprácu, riešenie konfliktov a budovanie dôvery vo vzťahoch.
- **Sociálne učenie prostredníctvom modelovania:** Táto metóda zahŕňa vzor sociálneho správania a komunikácie vzorom a modelom. Účelom je prostredníctvom praktických modelových situácií demonštrovať, ako sa správať v rôznych sociálnych situáciách a následne žiakov povzbudiť, aby si tieto vzory osvojili a napodobňovali ich.
- **Skupinová diskusia a debata:** V rámci skupinových diskusií a debát poskytovať príležitosť žiakom vyjadrovať svoje názory, počúvať názory ostatných a učiť sa rešpektovať rozdielne stanoviská. Touto metódou podporovať u žiakov rozvoj ich schopnosti vyjadrovať sa jasne a presvedčivo, argumentovať, počúvať aktívne a reagovať konštruktívne.
- **Role-play a dramatické hry:** Umožniť žiakom precvičovať sociálne situácie a komunikačné zručnosti prostredníctvom simulácie rôznych postáv a situácií. Zároveň touto metódou podporovať porozumenie emóciám, podporovať vzájomný rešpekt a schopnosť riešiť konflikty prostredníctvom interaktívnej a zábavnej formy.
- **Spätná väzba a reflexia:** Spätnou väzbou a reflexiou žiakov učiť vyhodnocovať a reflektovať svoje správanie, komunikačné stratégie, efektivitu svojich sociálnych interakcií a zároveň voliť ďalšie stratégie, riešenia, rozhodnutia.
- **Tréningy a workshopy:** Zaraďovať cvičenia na zvýšenie neverbálnej komunikácie, rozvoj aktívneho počúvania, tréning verbálnej komunikácie, rozvoj empatie a podporovať porozumenie iným ľuďom.
- **Mentorstvo a partnerstvo:** Prostredníctvom mentorstva a partnerstva umožniť žiakom pracovať s mladšími alebo staršími rovesníkmi, ktorí sú im vzorom v oblasti sociálno-komunikačných zručností. Týmto vzťahmi podporovať vzájomné učenie sa, zdieľanie skúseností a posilňovať u žiakov sociálne interakcie.
- **Kreatívne písanie a umelecké aktivity:** Podporovať u žiakov kreatívne písanie, tvorbu príbehov, básní a výtvarných prác. Tieto aktivity umožňujú žiakom vyjadriť svoje myšlienky, pocity a skúsenosti prostredníctvom písomného a umeleckého prejavu.

- **Komunitné projekty a služby:** Zapojiť žiakov do komunitných projektov a dobrovoľníckych aktivít, kde majú príležitosť komunikovať a spolupracovať s ľuďmi rôznych vekových skupín a zoznámiť sa s rôznymi perspektívami. Týmto aktivitami podporovať sociálnu interakciu, empatiu a porozumenie ostatným.
- **Učebné materiály a vizuálne pomôcky:** Využívať rôzny učebný materiál a vizuálne pomôcky, ako sú obrázky, grafiky, tabule, piktogramy a prezentácie. Tieto prostriedky môžu žiakom pomôcť porozumieť svojim myšlienkam a emóciám a vyjadriť ich.
- **Technologické nástroje a aplikácie:** Online platformy, interaktívne hry, virtuálne fóra a komunikačné aplikácie využívať na podporu diskusií, spolupráce a zdieľania informácií. Môžu poskytnúť žiakom príležitosť praktizovať komunikáciu a interakciu v digitálnom prostredí.

Uvedené výchovno-vzdelávacie metódy poskytujú žiakom rozvoj ich sociálno-komunikačných zručností, reflektujú ich individuálne potreby a preferencie, a tak vytvárajú inkluzívne, personalizované a podporujúce prostredie.

Tip

Pozitívny vzor - samotný pedagóg môže byť vzorom pre svojich žiakov. Zároveň je vhodné vytváranie modelových situácií ako príkladov pozitívneho správania. Diskusia o týchto príkladoch a vyzdvihnutie pozitívnych aspektov komunikácie, empatie a riešenia konfliktov sú efektívnymi prvkami (aj) výchovno vzdelávacieho procesu. Takisto môžu žiaci generalizovať neučené zručnosti v reálnych životných situáciách.

Úprava foriem výchovy a vzdelávania

- **Skupinová forma:** Organizovať skupinové aktivity a projekty, kde žiaci pracujú spoločne v menších skupinách. Touto formou podporovať u žiakov spoluprácu, komunikáciu a vzájomné porozumenie medzi členmi skupiny.
- **Individuálna forma:** Poskytovať individuálnu pozornosť a podporu jednotlivým žiakom. Pedagóg môže využívať individuálne rozhovory, mentorovanie alebo osobné poradenstvo, aby rozvíjal ich sociálno-komunikačné schopnosti na individuálnej úrovni.
- **Partnerstvo:** Vytvárať partnerstvá medzi žiakmi, pričom sa navzájom podporujú a učia sa od seba. Tieto partnerstvá môžu byť medzi rovesníkmi alebo medzi staršími a mladšími žiakmi, v ktorých sa navzájom motivujú a rozvíjajú svoje sociálne interakcie.
- **Inkluzívne aktivity:** Zahŕňať rôzne formy aktivít, ktoré podporujú inklúziu a spoluprácu medzi všetkými žiakmi bez ohľadu na ich schopnosti či inakosť. Týmto spôsobom podporovať vzájomné porozumenie, toleranciu a rešpekt. Inklúziu podporuje, ak špecifické pomôcky a prístupy poskytujeme aj žiakom, ktorí nie sú diagnostikovaní, ale aktuálne to potrebujú, aj keď len krátkodobo. Voľný prístup k podpore vedie k inkluzívnemu prostrediu.

Uvedené formy umožňujú prispôbiť rozvoj sociálno-komunikačných zručností potrebám a špecifickým situáciám žiakov.

1.6 Oslabenia v oblasti emocionality

Oslabenia v oblasti emocionality sa u žiakov môžu prejavovať izoláciou v skupine, nízkou úrovňou emocionálnej inteligencie, narušenou schopnosťou regulácie správania, emocionálnou nestabilitou a podobne.

Ciele úpravy metód, foriem a prístupov výchovy a vzdelávania

- **Identifikácia a rozpoznávanie emócií:** Pomôcť žiakom naučiť sa rozpoznávať a pomenúvať svoje emócie, aby boli schopní lepšie porozumieť svojim vnútorným stavom.
- **Regulácia emocionálnej odozvy:** Učiť žiakov, ako efektívne regulovať svoje emócie a vyjadrovať ich vhodným spôsobom, aby mohli konštruktívne reagovať na rôzne situácie.
- **Rozvoj empatie a súcitu:** Podporovať empatiu a súcitiť k ostatnými ľuďmi, aby žiaci boli schopní uvedomiť si potreby a pocity iných ľudí a reagovať na ne.
- **Zvládanie stresu a úzkosti:** Poskytovať nástroje a stratégie na zvládanie stresu a úzkosti, aby žiaci boli schopní riešiť výzvy a neistoty vo svojom živote.
- **Rozvoj pozitívneho sebahodnotenia:** Podporovať u žiakov pozitívne sebahodnotenie, zdravé sebavedomie a sebaúctu prostredníctvom podporujúceho prostredia, povzbudzujúcich slov a uznania ich úspechov a snáh.
- **Sebapoznanie a sebareflexia:** Podporovať proces sebapoznania a sebareflexie, aby žiaci lepšie rozumeli sami sebe, svojim hodnotám, silným stránkam a oblastiam, na ktorých môžu pracovať.
- **Inklúzia a tolerancia:** Podporovať inkluzívne prostredie, kde sa žiaci cítia prijatí a rešpektovaní, s ohľadom na svoje emócie, jedinečnosť a individuálne potreby.
- **Podpora emocionálnej inteligencie:** Rozvíjať emocionálnu inteligenciu žiakov, čo zahŕňa schopnosť identifikovať, porozumieť a riadiť svoje vlastné emócie a emócie iných. Cieľom je poskytnúť im nástroje na efektívne zvládanie emócií a využívanie emocionálnej inteligencie vo svojom každodennom živote.
- **Podpora a rozvoj copingových stratégií:** Poskytnúť žiakom poznanie a identifikovať copingové stratégie.
- **Podpora sebaúcty a sebaakceptácie:** Pomôcť žiakom vybudovať zdravé sebavedomie, sebaúctu a prijatie vlastnej osobnosti a jedinečnosti. Cieľom je podporiť ich schopnosť byť sebou samým a mať zdravý vzťah k sebe samému.

- **Osobný rast:** Podporovať osobný rozvoj žiakov prostredníctvom vhodných aktivít, výziev a príležitostí. Cieľom je pomôcť im rozvíjať svoje záujmy a talenty a dosahovať svoj plný potenciál.
- **Prevenia a riešenie konfliktov:** Poskytnúť žiakom nástroje a stratégie na prevenciu a riešenie konfliktov konštruktívnym spôsobom. Cieľom je naučiť ich vyjadrovať svoje pocity, aktívne počúvať, rešpektovať ostatných a hľadať spoločné riešenia.
- **Zlepšenie celkovej pohody:** Poskytnúť prostredie a nástroje, ktoré prispievajú k zlepšeniu celkovej pohody žiakov. Cieľom je podporovať ich duševné a emocionálne blaho a pomáhať im budovať odolnosť voči stresu.

Ciele by mali byť prispôsobené veku, vývinovým štádiám a potrebám žiakov. Mali by byť integrované do edukácie a podporované prostredníctvom vhodných aktivít, metód, programov a podpory pedagogického tímu. Ich dosiahnutím vytvárať emocionálne podporujúce a inkluzívne prostredie, kde sa žiaci cítia prijatí, rešpektovaní a v bezpečí.

Úprava metód a prístupov vzdelávania

- **Sociálno-emocionálne učenie:** Zamerať sa na systematické posilňovanie sociálnych a emocionálnych zručností žiakov. Učiť ich identifikovať a regulovať svoje emócie, rozvíjať empatiu a súcit vo vzťahu k ostatným, konštruktívne riešiť konflikty a rozvíjať schopnosť komunikácie a spolupráce. Sociálno-emocionálne vzdelávanie môže byť implementované prostredníctvom špecifických programov a aktivít do výchovno-vzdelávacieho procesu.
- **Duševné zdravie a sebaopoznanie:** Pozornosť zamerať na podporu sebaopoznania a duševného zdravia žiakov. Pomocou metód ako reflexia a vizualizácia učiť žiakov identifikovať svoje emócie, zvládať stres a úzkosť, vyjadrovať svoje pocity a hľadať spôsoby, ako sa starať o svoje duševné zdravie.
- **Aktívne zapojenie a zážitkové učenie:** Prostredníctvom praktických aktivít a zážitkového učenia podporovať emocionálny rozvoj žiakov. Prostredníctvom využitia hier, hrania rolí (role-play), tímových aktivít, umenia, divadla, literatúry a experimentálnej a zážitkovej pedagogiky umožniť žiakom prežívať a vyjadrovať emócie, rozvíjať empatiu a spoluprácu so svojimi vrstovníkmi.
- **Individuálna podpora a poradenstvo:** niektorí žiaci môžu vyžadovať ďalšiu individuálnu podporu. V takýchto prípadoch môže školský psychológ, školský špeciálny pedagóg alebo iný odborný zamestnanec poskytnúť individuálne poradenstvo, terapiu alebo podporu, ktorá je prispôbena konkrétnym potrebám žiaka.
- **Osvedčené učebné materiály:** Používať špeciálne navrhnuté učebné materiály, ktoré zahŕňajú lekcie, cvičenia, príklady a príbehy.
- **Vizualizácia a multimediálne zdroje:** Využívať vizuálne pomôcky, ako sú obrázky, videá, prezentácie a multimediálne zdroje.

- **Rolové hry a simulácie:** Používať hry a simulácie, kde žiaci majú príležitosť vyskúšať si rôzne situácie a roly, čím sa učia porozumieť a súcitiť s emóciami iných ľudí.
- **Diskusie a reflexia:** Organizovať skupinové diskusie a aktivity, ktoré umožňujú žiakom vyjadriť svoje myšlienky, pocity a skúsenosti.
- **Relaxácia:** Implementovať relaxačné prvky do bežného výchovno-vzdelávacieho procesu. Tieto techniky umožňujú žiakom upokojiť svoj vnútorný stav, zbaviť sa stresu a napätia a zlepšiť svoju schopnosť vnímať a zvládať svoje emócie.

Tip

Kľúčové je vytvorenie bezpečného prostredia. Zabezpečenie toho, aby sa žiaci cítili pohodlne a bezpečne vo svojom výchovno-vzdelávacom prostredí. Vytvorenie pravidiel, ktoré podporujú rešpekt, empatiu a toleranciu voči rôznym emocionálnym prejavom. Vytvorenie priestoru, kde sa žiaci môžu slobodne vyjadrovať a neboja sa o svojich pocitoch hovoriť.

Úprava foriem výchovy a vzdelávania

- **Spolupráca s rodinou/zákonnými zástupcami:** Rodina má veľký vplyv na emocionálny vývin žiakov. Preto je dôležité zapojiť rodiny/zákonných zástupcov do procesu podpory emocionálneho rozvoja vo výchove a vzdelávaní. Školy môžu organizovať rodičovské stretnutia, workshopy alebo poskytovať informačné materiály s cieľom posilniť zručnosti rodičov/zákonných zástupcov týkajúce sa emocionálneho vývinu žiakov. Takisto je dôležité vytvoriť otvorený a inkluzívny priestor na komunikáciu medzi rodinou a školou, kde si vzájomne zdieľajú informácie a spoločne pracujú na podpore žiakov (napr. leták, na koho sa môžu obrátiť s otázkami, alebo prehľadne sprístupniť tieto informácie na stránke školy, alebo cez tzv. komunikačný kanál).
- **Osvedčené programy a kurikulá:** Implementovať osvedčené programy a kurikulá, ktoré sú špecificky navrhnuté na rozvoj emocionálnej inteligencie a sociálnych zručností žiakov. Tieto programy zamerať na lekcie, cvičenia, hry a diskusie, ktoré posilňujú rozpoznávanie, reguláciu a vyjadrovanie emócií.
- **Skupinové aktivity:** Organizovať skupinové aktivity, ktoré podporujú spoluprácu, komunikáciu a empatiu medzi žiakmi. Tieto aktivity môžu zahŕňať skupinové projekty, rolové hry, diskusie a tímovú prácu, kde sa žiaci učia porozumieť a reagovať na emócie ostatných.
- **Kreatívne vyjadrovanie:** Poskytovať priestor a nástroje pre žiakov, aby prostredníctvom umenia a kreatívnych aktivít vyjadrili svoje emócie. Tieto aktivity môžu zahŕňať maľovanie, písanie, dramatizáciu, hudbu a tanec, ktoré im umožnia vyjadriť a spracovať svoje emócie.
- **Formy sebazpoznávania:** Podporovať reflexiu a sebazpoznanie žiakov prostredníctvom denníkov, sebareflexných otázok, spätnej väzby. Tieto aktivity pomáhajú žiakom

prebudiť svoju vnútornú pozornosť a lepšie porozumieť svojim emóciám, myšlienkam a reakciám.

- **Mentoring a individuálna podpora:** Poskytovať emocionálny mentoring, kde sa žiakom pridelení dospelí mentori venujú, reflektujú ich individuálne potreby a podporujú rozvoj ich emocionálnej inteligencie. Táto forma podpory umožňuje individuálny prístup a uľahčuje osobný rast a sebaopoznanie žiaka.
- **Integrácia emociálnosti do vyučovacích predmetov:** Začleňovať témy zamerané na emocionálny rozvoj do rôznych vyučovacích predmetov. Týmto spôsobom sa emocionálny rozvoj stáva súčasťou výchovy a vzdelávania a umožňuje žiakom prepojiť svoje emócie s učivom a skúsenosťami.
- **Konkrétne úpravy:** zabezpečiť podmienky na odzberanie, poskytnutie textu v písomnej podobe (poznámky, prezentácie), vytvorenie prostredia umožňujúceho čo najlepšie počúvacie podmienky v rámci triedy...

Uvedené formy môžu byť vzájomne prepojené a dopĺňať sa navzájom. Je dôležité, aby školské prostredie podporovalo emocionálny rast a zdravý vývin žiakov.

1.7 Oslabenia v oblasti sebaobsluhy a autonómie

Oslabenia v oblasti sebaobsluhy a autonómie sa môžu u žiakov prejavovať napríklad nesamostatnosťou pri príprave na a počas výchovno-vzdelávacieho procesu, nesamostatnosťou pri práci, nesamostatnosťou v sebaobslužných úkonoch (umývanie rúk, umývanie tváre...), nízkou mierou sebaapresadzovania sa a podobne.

Ciele úprav metód, foriem a prístupov výchovy a vzdelávania

- **Nezávislosť pri základných životných aktivitách:** Cieľom je umožniť žiakom vykonávať základné životné aktivity samostatne a úspešne. Tieto aktivity môžu zahŕňať obliekanie sa, umývanie rúk, česanie vlasov, vykonávanie hygieny a stravovanie. Cieľom je posilniť ich schopnosť postarať sa o seba a byť nezávislí v každodennom živote.
- **Organizácia a plánovanie:** Cieľom je naučiť žiakov plánovať svoje činnosti, čo môže zahŕňať schopnosť udržiavať poriadok v blízkom prostredí, vytvárať harmonogramy a rozvrhy, prípravu na rôzne aktivity a úlohy. Cieľom je rozvíjať ich schopnosť efektívne organizovať a plánovať svoj čas a osobný život.
- **Samostatné rozhodovanie a riešenie problémov:** Cieľom je posilniť schopnosť žiakov samostatne sa rozhodovať a riešiť problémy. To zahŕňa vedieť vybrať správnu možnosť z viacerých ponúknutých, zvážiť dôsledky rozhodnutí, vyhľadávať riešenia, plánovať a realizovať kroky. Cieľom je podporovať ich kritické myslenie a sebavedomie pri riešení problémových situácií.

- **Zodpovednosť:** Cieľom je naučiť žiakov prevziať zodpovednosť za svoje správanie a konanie. To zahŕňa napr. splnenie školských úloh, dodržiavanie pravidiel a postupov, starostlivosť o svoje veci.
- **Rozvoj zdravého sebavedomia a sebaaprijatia:** Cieľom je pomáhať žiakom rozvíjať zdravé sebavedomie a sebaaprijatie. To zahŕňa podporu ich pozitívneho vnímania seba, vyjadrovanie svojich potrieb a názorov, sebahodnotenie a prijatie vlastnej identity. Cieľom je posilňovať ich sebavedomie a sebaaprijatie prostredníctvom podpory ich individuálneho rozvoja a povzbudzovania silných stránok ich osobnosti.
- **Rozhodovanie:** Cieľom je pomáhať žiakom rozvíjať schopnosť robiť rozhodnutia a komunikovať svoje potreby, túžby a obavy.
- **Podpora samostatnosti v učení:** Cieľom je pomáhať žiakom rozvíjať samostatnosť vo výchove a vzdelávaní. To zahŕňa podporu ich schopnosti plánovať a organizovať svoje učenie, samostatne hľadať a využívať informácie, formovať otázky a riešiť úlohy. Cieľom je vytvárať u nich pocit zodpovednosti a motivácie pri učení a podporovať schopnosť byť aktívnymi a angažovanými.
- **Vytváranie pozitívneho vzťahu k chybám a neúspechom:** Cieľom je pomáhať žiakom vyvinúť zdravý prístup k chybám a neúspechom, aby sa z nich mohli učiť a rásť. Čo zahŕňa podporu pri prekonávaní prekážok, vytváranie priestoru pre experimentovanie a učenie sa z vlastných chýb. Cieľom je rozvíjať ich odolnosť, vytrvalosť a schopnosť poučiť sa zo zlyhaní.

Úprava metód a prístupov výchovy a vzdelávania

- **Modelovanie a demonštrácia:** Modelovať a demonštrovať postupy a techniky v oblasti sebaobsluhy a autonómie. Týmto spôsobom poskytovať žiakom jasný príklad toho, ako vykonávať rôzne úlohy a aktivity samostatne.
- **Postupné usmernenie:** Pedagógovia môžu postupne usmerňovať žiakov k samostatnému vykonávaniu úloh a činností. Začínajú s podporou a následne postupne poskytujú viac priestoru a zodpovednosti. Žiaci získavajú dôveru a schopnosti potrebné na samostatné fungovanie.
- **Podpora rozhodovania:** Žiakov viesť a povzbudzovať k samostatnému rozhodovaniu. Ponúknuť im možnosť výberu, podporovať diskusie a pomáhať žiakom vyhodnocovať následky svojich rozhodnutí.
- **Tréning zručností:** Súčasťou rozvoja sebaobsluhy a autonómie je aj tréning konkrétnych zručností. Žiakov učiť praktickým zručnostiam, ako je obliekanie sa, viazanie šnúrok, upratovanie, plánovanie času a organizácia činností.
- **Podpora samostatnosti v učení:** Podporovať samostatnosť žiakov v učebných aktivitách. Týmto spôsobom ich učiť plánovať, organizovať svoje vlastné učenie, napríklad prostredníctvom samoštúdia.
- **Podpora reflexie a sebahodnotenia:** Povzbudzovať žiakov k reflexii a hodnoteniu svojich vlastných činností a výkonov, reflektovať úsilie, pokrok a dosiahnuté výsledky, podporovať tak sebaopoznávanie a sebahodnotenie.

- **Podpora riešenia problémov:** Žiakov podporovať a rozvíjať ich schopnosť riešiť problémy a prekonávať prekážky. Podnecovať kritické myslenie, formulovať otázky, poskytovať rôzne perspektívy a podporovať kreatívne a inovatívne riešenia.
- **Vytvárať podporujúce prostredie:** Vytvárať prostredie, ktoré podporuje rozvoj sebaobsluhy a autonómie. To môže zahŕňať organizáciu priestoru, dostupné pomôcky, jasné usmernenia, podporu pri riešení problémov a dôveru v schopnosti žiakov.
- **Rôzne pomôcky a materiály:** Používať pomôcky a materiály, ktoré podporujú samostatnosť a sebaobsluhu žiakov, napr. grafické organizéry, kalendáre, plánovače úloh, návody na samostatné vykonávanie úloh a podobne.
- **Vzorové postupy:** Žiakov viesť s využitím krokov a postupov, ktoré ich usmernia pri vykonávaní sebaobslužných činností.
- **Zrkadlenie a spätná väzba:** Žiakom poskytnúť informácie o tom, ako sa im darí v sebaobslužných činnostiach, kľásť dôraz na ich úsilie a pokrok, posilňovať tak sebavedomie a motiváciu pre ďalší rozvoj.
- **Realistické situácie a cvičenia:** Žiakov zapájať do realistických situácií a cvičení, ktoré im umožňujú prakticky uplatňovať svoje sebaobslužné a autonómne schopnosti.
- **Technologické nástroje a aplikácie:** Prostredníctvom interaktívnych aplikácií, online plánovačov, organizérov, samostatných učebných platforiem podporiť pokrok, plánovanie činností, získavanie potrebných informácií.

Tip

Vytvorenie štruktúrovaného prostredia umožňuje žiakom samostatne fungovať, rozhodovať sa, plánovať a vykonávať úlohy, čím sa podporuje ich postupná autonómia a samoregulácia.

Úprava foriem výchovy a vzdelávania

- **Samostatné učenie:** Žiakom poskytnúť možnosť objavovať nové témy, vyhľadávať informácie a samostatne vykonávať úlohy. Úlohou pedagógov je žiakov usmerňovať, podporovať a zároveň im umožniť prevziať zodpovednosť za svoje vlastné učenie sa.
- **Samostatné riešenie problémov:** Žiakov učiť analyzovať problematické situácie, hľadať rôzne možnosti riešenia, vyberať najvhodnejšie opatrenia a posudzovať ich účinnosť.
- **Reflexia a hodnotenie:** Žiakov povzbudzovať k reflexii a hodnoteniu svojich vlastných činností. Týmto spôsobom ich učiť vnímať svoje silné stránky, identifikovať oblasti na zlepšenie.

Uvedené formy poskytujú žiakom príležitosť rozvíjať sebaobsluhu a autonómiu prostredníctvom aktívneho zapojenia a postupného preberania zodpovednosti. Sú zamerané na podporu ich nezávislosti, rozhodovania, plánovania a riešenia problémov, čo prispieva k celkovému rozvoju ich sebaobslužných a autonómnych schopností.

2. ÚPRAVY OBSAHU VÝCHOVY A VZDELÁVANIA A HODNOTENIA DOSIAHNUTÝCH VÝSLEDKOV

Štátny vzdelávací program vymedzuje ciele základného vzdelávania – aby každý žiak získal všestrannú a funkčnú gramotnosť v súlade s požiadavkami spoločnosti, vedel ju uplatniť v každodennom osobnom a spoločenskom živote, mal vybudovaný základný hodnotovo-kultúrny rámec osobnosti a získal reálne vedomie o vlastnom osobnostnom potenciáli pre svoj ďalší rast. Konkrétne ciele výchovy a vzdelávania dosahuje žiak prostredníctvom vyučovania zameraného na nadobúdanie doménových a prierezových gramotností, zároveň rozvíja charakter žiaka a metakognícia umožňuje žiakom rozvíjať svoj potenciál, rozumieť svojmu vlastnému prežívaniu a učiť ich regulovať svoje emócie. Vnútoraná štruktúra je rozdelená do troch vzájomne nadväzujúcich cyklov. Vzdelávacie štandardy jednotlivých cyklov určujú obsah vzdelávania. Je dôležité podotknúť, že konkrétny obsah výchovy a vzdelávania sa môže líšiť v jednotlivých školách a školských zariadeniach a môže byť prispôsobený miestnym podmienkam a potrebám žiakov.

Úprava obsahu výchovy a vzdelávania predstavuje cieľavedomé a systematické úpravy výchovno-vzdelávacieho procesu, ktoré sú zamerané na podporu a rozvoj žiakov. Cieľom týchto úprav je posilniť a podporovať schopnosti žiakov v rôznorodých oblastiach.

Hodnotenie dosiahnutých výsledkov v edukačnom procese je nástroj, ktorým žiaka prirodzene motivujeme k sebahodnoteniu, ale aj k vyššiemu výkonu. Hodnotenie je nastavené humanisticky a objektívne voči každému žiakovi, to znamená, že je orientované na pokrok v rozvoji žiaka, v zisťovaní a hodnotení zmien v jeho postojoch, schopnostiach, zručnostiach i vedomostiach oproti predchádzajúcemu stavu. Hodnotenie žiakov je zakotvené v školskom zákone a každá škola má systém hodnotenia uvedený vo svojom školskom vzdelávacom programe.

Pri žiakoch s možnými oslabeniami napríklad v oblasti pamäti, pozornosti, pohybe, zmyslovom vnímaní a podobne, je dôležité upraviť obsah výchovy a vzdelávania a hodnotenie tak, aby im umožnil rozvíjať ich schopnosti, zručnosti a celú osobnosť a zároveň sa cítili podporovaní a zapojení do výchovno-vzdelávacieho procesu. Všetky úpravy je potrebné realizovať v súlade s potrebami, schopnosťami a vývinovými špecifikami každého žiaka.

V humanisticky orientovanom hodnotení je prospešné orientovať sa na:

Individuálny prístup v hodnotení – hodnotenie orientovať na žiaka v porovnaní so sebou samým.

Komplexnosť hodnotenia – hodnotenie zamerať na všetky stránky rozvoja osobnosti žiaka, kognitívnej, afektívnej i psychomotorickej.

Pozitívnu orientáciu hodnotenia – vychádza z presvedčenia, že každý môže byť v niečom úspešný. Pozitívna orientácia hodnotenia neznamená nepravdivé hodnotenie, zámerné skreslenie, ale schopnosť učiteľa nájsť to, čo môže pochváliť, v čom povzbudiť, nájsť miesta, na ktorých môže ďalej proces výchovy a vzdelávania žiakov stavať.

Tendenciu k sebahodnoteniu a vzájomnému hodnoteniu – priestor na hodnotenie samých seba a na hodnotenie spolužiakov – učiť žiakov hodnotiť vlastný výkon, konanie, správanie, ale aj spolužiakov vzájomne, vyvodiť kritické závery a urobiť potrebné korekcie.

Otvorenosť hodnotenia – hodnotenie vnímať ako otvorený proces a zároveň prostriedok, ktorý prispieva k formovaniu žiaka, učiteľ sa vyhýba ich trvalému začleneniu do kategórie, ale berie do úvahy, že sa môžu formovať.

Ďalšie možnosti hodnotenia:

Formatívne hodnotenie: Nie je zamerané na sumatívne posudzovanie výsledkov, klasifikáciu, ale spätnú väzbu spojenú s možnosťou korekcie na každej úrovni výchovno-vzdelávacieho procesu. Vedie k zefektívneniu sebahodnotenia, rozhodovania, objavovania vlastných možností, motivácie, autoregulácie a podobne. Porovnáva výkony žiaka v čase.

- Techniky, ktoré pomáhajú žiakom optimalizovať ich učenie (individuálne biele tabule, náhodné otázky, systém svetiel semafora).
- Ide o súbor činností žiakov a učiteľa zameraných na získanie spätnej väzby.
- Práca s chybou – súčasť formatívneho hodnotenia.
- Metódy formatívneho hodnotenia – sebahodnotenie, rovesnícke hodnotenie, hodnotenie učiteľom.
- Nástroje formatívneho hodnotenia – sebahodnotiace listy, sebahodnotiace karty, pojmové mapy, portfólio žiaka, Spýtaj sa troch a potom mňa, OfficeMix a pod.

Neoficiálne hodnotenie: Využiť aj túto možnosť, keď pedagóg môže doplniť oficiálne hodnotenie aj slovným komentárom v neoficiálnom hodnotení.

Hlavné ciele hodnotenia v edukačnom procese zahŕňajú:

- **Meranie pokroku žiakov:** Prostredníctvom merania umožniť zhodnotiť a merať pokrok žiakov vo vzťahu k stanoveným cieľom a štandardom vzdelávania. Pomáha identifikovať ich silné stránky, ale aj oblasti, ktoré si vyžadujú zlepšenie.
- **Poskytovanie spätnej väzby:** Spätnou väzbou poskytnúť žiakom informáciu o ich výkone a úsilí, a tak im pomôcť porozumieť svojim silným stránkam, čo robia dobre a v čom by sa mohli zlepšiť. Spätná väzba je dôležitá pre rozvoj ich osobnosti, spôsobilostí.
- **Identifikovanie potrieb a prispôsobenie výchovy a vzdelávania:** Identifikovať špecifické potreby žiakov a prispôbiť vzdelávanie ich individuálnym schopnostiam a preferenciám. Na základe výsledkov hodnotenia môžu učitelia žiakom poskytnúť dodatočnú podporu tam, kde je to pre nich potrebné.
- **Motiváciu a sebahodnotenie:** Hodnotenie môže slúžiť ako nástroj motivácie pre žiakov. Dobré výsledky môžu žiakov motivovať a posilňovať ich sebahodnotenie a sebavedomie. Tiež môže podnietiť ich záujem o učenie sa a rozvoj.

- **Informovanosť rodičov/zákonných zástupcov a zainteresovaných strán:** Hodnotenie vnímať ako prostriedok, ktorý umožňuje informovať rodičov/zákonných zástupcov, radu školy alebo radu rodičov a ďalšie zainteresované strany o výkone žiakov. Pomáha zapojiť rodičov/zákonných zástupcov do výchovno-vzdelávacieho procesu a podporovať spoluprácu školy a rodiny.

Dôležité je mať na pamäti, že hodnotenie by malo byť spravodlivé, transparentné a objektívne. Môže zahŕňať rôzne formy hodnotenia, ako sú písomné skúšky, úlohy, projekty, prezentácie, portfólia a ďalšie metódy, ktoré umožňujú zhromažďovať informácie o výkone žiakov z rôznych zdrojov a kontextov.

2.1 Oslabenia v oblasti pohybových schopností

Úprava obsahu výchovy a vzdelávania

Pri žiakoch s oslabeniami v oblasti pohybových schopností je dôležité upraviť obsah výchovy a vzdelávania tak, aby im umožnil rozvíjať ich pohybové schopnosti a zároveň sa cítili podporovaní a zapojení do výchovno-vzdelávacieho procesu.

Pri úprave obsahu výchovy a vzdelávania je možné využiť prístupy ako:

- **Individualizácia:** Zabezpečiť, aby boli v rámci svojich možností zapojení do spoločných aktivít podľa ich individuálnych potrieb, zabezpečiť im primeranú podporu. To môže zahŕňať napríklad modifikáciu cvičení, použitie adaptovaných nástrojov a materiálov alebo prispôbiť tempo a náročnosť aktivít.
- **Inkluzívne prostredie:** Vytvoriť prostredie, ktoré podporuje inklúziu a akceptáciu rozmanitosti. Prispôbiť školské prostredie tak, aby bolo bezbariérové a bezpečné pre pohyb žiakov, umožniť aj žiakom s pohybovými oslabeniami účasť na všetkých činnostiach a cvičeniach s primeranou podporou a zabezpečením, a tak medzi nimi vytvárať a podporovať spoluprácu a vzájomné porozumenie.
- **Alternatívne aktivity:** Zahŕňať cvičenia na zlepšenie koordinácie, rovnováhy a sily, ale aj individuálne športové aktivity, tanečné alebo relaxačné formy, pohybové techniky, ktoré zvyšujú ich obratnosť a mobilitu.
- **Podpora a adaptácia:** Zahŕňať podporu pomocou osobného asistenta, prispôbenie pomôcok, nástrojov, použitie vizuálnych a zvukových pomôcok na inštrukcie a jasné usmernenia.
- **Komunikácia a porozumenie:** Je vhodné vytvoriť priestor na otvorený dialóg a pravidelne so žiakmi, ich rodičmi/zákonnými zástupcami alebo im vzťahovo blízkymi osobami komunikovať. Cielene spolupracovať s odborníkmi na inklúziu, rešpektovať špecifické schopnosti a napredovanie žiakov, a tak zabezpečiť rozvoj ich pohybovej úrovne.

Dôležité je mať na pamäti, že každý žiak je jedinečný a vyžaduje si individuálny prístup. Spolupráca s odborníkmi na inklúziu a pohybovými terapeutmi môže byť veľmi prospešná pri plánovaní a implementácii obsahu výchovy a vzdelávania pre žiakov s oslabeniami v pohybových schopnostiach.

Úprava hodnotenia

Pri hodnotení dosiahnutých výsledkov u žiakov s oslabeniami v oblasti pohybových schopností je dôležité zabezpečiť spravodlivý a inkluzívny prístup. Nasledujúce úpravy hodnotenia môžu pomôcť spravodlivejšie a efektívnejšie zhodnotiť ich pokrok:

- **Alternatívne hodnotiace metódy:** To môže zahŕňať ústne prezentácie, portfóliá, projekty, písomné eseje alebo audiovizuálne záznamy.
- **Flexibilné kritériá hodnotenia:** Zamerať sa na ich osobné úsilie, zlepšovanie a postupné dosahovanie cieľov, namiesto absolútnej porovnávacej úrovne.
- **Rôzne formy vyjadrenia:** Umožniť žiakom rôzne formy vyjadrenia ich poznatkov a schopností. To môže zahŕňať písomné odpovede, ústne odpovede, vizuálne prezentácie alebo iné kreatívne formy komunikácie, ktoré sú prispôbené ich individuálnym potrebám.
- **Individuálna podpora:** Poskytnúť individuálnu podporu žiakom s pohybovými oslabeniami počas hodnotenia. To môže zahŕňať dodatočný čas na vypracovanie úloh, pedagogického, osobného asistenta pri praktických cvičeniach alebo adaptáciu prostredia a nástrojov na hodnotenie.
- **Celkové hodnotenie:** Zvážiť celkové hodnotenie, ktoré zohľadňuje všetky aspekty výchovy a vzdelávania, nie iba pohybové schopnosti. Týmto spôsobom môžu žiaci preukázať svoje vedomosti, schopnosti a postoj k výchove a vzdelávaniu aj v iných oblastiach, ktoré sú pre nich prístupnejšie.
- **Environmentálne hodnotenie:** Hodnotenie reflektuje trend, ktorý berie do úvahy prostredie, a spočíva v hodnotení žiaka v jeho prirodzenom prostredí.

Úpravy hodnotenia pomáhajú zabezpečiť spravodlivé a inkluzívne hodnotenie žiakov s oslabeniami v oblasti pohybových schopností. Sú zamerané na podporu individuálneho rozvoja, posilnenie sebavedomia a motiváciu žiakov. Každý žiak je jedinečný a vyžaduje si individuálny prístup. Preto je nevyhnutná multidisciplinárna a multirezortná spolupráca s akcentom na konkrétne potreby a schopnosti žiakov pri navrhovaní a upravovaní hodnotenia.

2.2 Oslabenia v oblasti zmyslového vnímania

Úprava obsahu výchovy a vzdelávania

Pri úprave obsahu výchovy a vzdelávania pre žiakov s oslabením v oblasti zmyslového vnímania je dôležité zohľadniť ich individuálne potreby a poskytnúť im vhodné podmienky na rozvoj a zapojenie do výchovno-vzdelávacieho procesu.

Možnosti úpravy obsahu výchovy a vzdelávania pre žiakov s oslabeniami v oblasti zmyslového vnímania:

- **Vizuálna podpora:** Ak má žiak oslabenia v oblasti zraku, je potrebné poskytnúť mu prístup k vhodným vizuálnym pomôckam. Napríklad veľké písmená v texte (na základe tyfopedického vyšetrenia je potrebné upraviť veľkosť písma v texte...), kontrastné farby, vizuálne podklady a pomôcky, ako napríklad obrázky, grafy alebo diagramy. Je nevyhnutné umožniť žiakom používať korekčné pomôcky, ako sú okuliare alebo lupy či iné kompenzačné pomôcky, pokiaľ ich potrebujú.
- **Verbalizácia:** Ak má žiak oslabenia v oblasti zraku, je nevyhnutné využívať vo výchove a vzdelávaní verbalizáciu – slovné usmerňovanie, opis, komentovanie, podporovanie predstáv a reálií slovným komentárom.
- **Auditívna podpora:** Ak má žiak oslabenia v oblasti sluchu, je nevyhnutné zabezpečiť mu prístup k auditívnym pomôckam. To môže zahŕňať použitie zvukových nahrávok, ako aj upravených zvukových nahrávok audio príručiek, hlasových pokynov a asistenciu pomocou slúchadiel alebo iných zvukových zariadení. Je dôležité uistiť sa, že akustické prostredie je pre žiaka prijateľné a prispôsobte komunikáciu tak, aby bola jasná a zreteľná.
- **Taktilná podpora:** Ak má žiak oslabenia v oblasti dotyku alebo hmatu, dôležité je zabezpečiť mu prístup k taktilným pomôckam a materiálom. To môže zahŕňať použitie rôznych povrchov, textúr, modelov a manipulatívnych pomôcok, ktoré umožňujú žiakovi komunikovať s obsahom výchovy cez hmat.
- **Multisenzorické prístupy:** Je možné zvážiť použitie multisenzorických prístupov, ktoré zapájajú viacero zmyslov naraz. To môže zahŕňať kombináciu vizuálnych, auditívnych, taktilných a iných zážitkov, aby sa žiakovi umožnila celistvá a bohatá skúsenosť.
- **Individualizácia a diferenciacia:** Je dôležité upraviť obsah výchovy a vzdelávania tak, aby zohľadňoval individuálne potreby žiaka. To môže zahŕňať poskytnutie dodatočného času, upravené úlohy a aktivity, prispôbenie materiálov a pomôcok a vytvorenie prostredia, ktoré podporuje ich zmyslové vnímanie.

Dôležité je mať na pamäti, že každý žiak je jedinečný a vyžaduje si individuálny prístup. Spolupráca s odborníkmi na inklúziu a terapeutmi môže byť veľmi prospešná pri plánovaní a implementácii adaptácií obsahu výchovy a vzdelávania pre žiakov s oslabením v zmyslovom vnímaní.

Úprava hodnotenia

Pri hodnotení dosiahnutých výsledkov u žiakov s oslabením v oblasti zmyslového vnímania je dôležité zabezpečiť inkluzívny prístup a poskytnúť im možnosť preukázať svoje vedomosti a schopnosti. Nasledujúce úpravy hodnotenia môžu pomôcť spravodlivejšie a efektívnejšie zhodnotiť ich pokrok:

- **Alternatívne hodnotiace metódy:** Zvážiť použitie alternatívnych hodnotiacich metód, ktoré umožňujú žiakom s oslabením v zmyslovom vnímaní preukázať svoje vedomosti a schopnosti. To môže zahŕňať ústne skúšky, portfóliá, projekty, audiovizuálne záznamy, prípadové štúdie alebo iné formy komunikácie, ktoré sú prispôsobené individuálnym potrebám žiakov.
- **Využitie podporných technológií:** Poskytnúť žiakom s oslabením v zmyslovom vnímaní prístup k vhodným asistenčným technológiám. Existujú rôzne asistenčné technológie, ako napríklad čítače obrazovky, hlasové nahrávky, zväčšovacie pomôcky alebo elektronické pomôcky na písanie, ktoré im môžu pomôcť pri plnení úloh a prezentácii vedomostí.
- **Modifikácia materiálov:** Prispôbiť hodnotiace materiály tak, aby zohľadňovali individuálne potreby žiakov s oslabením v zmyslovom vnímaní. Zvýrazniť dôležité informácie, poskytnúť ich v rôznych formátoch, použiť vhodné kontrasty farieb, text v Braillovom písme alebo poskytnúť nahrávky s vysvetlením textových materiálov, či nahrávky s titulkami, alebo posunkovým jazykom.
- **Individuálna podpora:** Poskytnúť individuálnu podporu žiakom s oslabením v zmyslovom vnímaní počas hodnotenia. To môže zahŕňať dodatočný čas na vypracovanie úloh, asistenta pri čítaní a interpretácii materiálov, prispôsobenie prostredia alebo použitie alternatívnych foriem komunikácie, ako sú taktilné znaky alebo vizuálne podklady.
- **Dôraz na proces a postupný pokrok:** Zamerať sa na hodnotenie procesu učenia a postupného pokroku žiakov s oslabením v zmyslovom vnímaní. Sledujte ich snahy, zapojenie a zlepšovanie sa v rámci ich individuálnych možností. Umožniť žiakom demonštrovať porozumenie a aplikáciu vedomostí prostredníctvom praktických prác alebo konkrétnych príkladov.
- **Nevyžadovať preukazovanie zručností:** v situáciách, keď zmyslové oslabenie neumožňuje zvládnuť úlohu (napr. čítanie mapy u žiakov s ťažkým zrakovým postihnutím). Pri hodnotení, skúšaní sa uprednostňuje taká forma, ktorá je pre žiakov výhodnejšia.
- **Využitie podporných technológií:** skryté/otvorené titulkovanie, simultánny preklad hovoreného jazyka do písma.

Úpravy hodnotenia pomáhajú zabezpečiť spravodlivé a inkluzívne hodnotenie žiakov s oslabeniami v oblasti zmyslového vnímania. Sú zamerané na podporu individuálneho rozvoja, posilnenie sebavedomia a motiváciu žiakov. Každý žiak je jedinečný a vyžaduje si individuálny prístup. Preto je nevyhnutná multidisciplinárna a multirezortná spolupráca s akcentom na konkrétne potreby a schopnosti žiakov pri navrhovaní a upravovaní hodnotenia.

2.3 Oslabenia v oblasti kognitívnych schopností a exekutívnych funkcií

Úprava obsahu výchovy a vzdelávania

Pri úprave obsahu výchovy a vzdelávania pre žiakov s oslabeniami v oblasti kognitívnych a exekutívnych funkcií je dôležité zohľadniť ich individuálne potreby a poskytnúť im vhodné podmienky na rozvoj a zapojenie do výchovno-vzdelávacieho procesu.

- **Rozšírené učebné materiály:** Poskytnúť rôznorodé učebné materiály, ako sú texty, obrázky, videá, hry a interaktívne online zdroje. Tým sa podporí multisenzorické vnímanie informácií a umožní sa individuálny prístup podľa štýlu učenia sa každého žiaka.
- **Štruktúrované podporné materiály:** Poskytnúť štruktúrované podporné materiály, ako sú grafy, tabuľky, diagramy a šablóny. Tieto nástroje napomáhajú organizovať informácie a jasne vizualizovať vzťahy a súvislosti medzi informáciami.
- **Prispôbené učebné materiály:** Poskytnúť zjednodušené texty, prispôbené texty potrebám žiaka.
- **Vizuálne reprezentácie:** Vytvoriť vizuálne reprezentácie učiva, ako sú infografiky, myšlienkové mapy, diagramy a grafy. Tieto nástroje pomáhajú žiakom vizualizovať a porozumieť zložitým konceptom a vzťahom medzi nimi.
- **Systematické inštrukcie:** Využiť systematické a postupné inštrukcie pri výklade nového učiva. To umožňuje žiakom postupovať od jednoduchších k zložitejším krokom a získavať tak postupne zručnosti a schopnosti.
- **Metódy vizualizácie:** Použitie metód vizualizácie pri riešení problémov, ako je Vennov diagram, kreslenie grafu alebo vytváranie modelov. Tieto metódy pomáhajú žiakom vizualizovať a analyzovať problémy a hľadať riešenia.
- **Výučba metakognitívnych stratégií:** Učiť žiakov metakognitívne stratégie, ako je plánovanie, monitorovanie a hodnotenie ich vlastného učenia sa. To pomáha získať schopnosť uvedomiť si vlastný spôsob myslenia, uvedomiť si učebné stratégie a upevňovať vlastné sebahodnotenie.
- **Rozvoj exekutívnych funkcií:** Zahnúť aktivity, ktoré sú zamerané na rozvoj exekutívnych funkcií, ako sú plánovanie, organizácia, sebadisciplína a flexibilita. To môže zahŕňať vytváranie časových rozvrhov, učenie sa stratégií sebadisciplíny a cvičenie rôznych úloh vyžadujúcich flexibilné myslenie.

Dôležité je mať na pamäti, že každý žiak je jedinečný a vyžaduje si individuálny prístup. Spolupráca s odborníkmi na inklúziu a pohybovými terapeutmi môže byť veľmi prospešná pri plánovaní a implementácii adaptácií obsahu výchovy a vzdelávania pre žiakov s oslabením v kognitívnych a exekutívnych funkciách.

Úprava hodnotenia

Pri hodnotení dosiahnutých výsledkov u žiakov s oslabením v oblasti kognitívnych a exekutívnych funkcií je dôležité zabezpečiť inkluzívny prístup a poskytnúť im možnosť preukázať svoje vedomosti a schopnosti. Nasledujúce úpravy hodnotenia môžu pomôcť spravodlivejšie a efektívnejšie zhodnotiť ich pokrok:

- **Formatívne hodnotenie:** Zamerať sa na formatívne hodnotenie, ktoré poskytuje okamžitú spätnú väzbu a umožňuje žiakom identifikovať svoje silné stránky a oblasti, na ktorých môžu pracovať. To podporuje ich kognitívne schopnosti a umožňuje im reflektovať svoje učenie.
- **Portfóliá:** Implementovať portfóliá, v ktorých žiaci zhromažďujú svoje práce a projekty z rôznych predmetov. Portfóliá umožňujú sledovať a zhodnocovať rozvoj kognitívnych schopností a exekutívnych funkcií v priebehu času.
- **Hodnotenie na základe procesu:** Sústrediť sa na hodnotenie procesu učenia, nielen na konečné výsledky. Hodnotiť úsilie, plánovanie, organizáciu a zapojiť reflexiu pri riešení úloh a projektov. Tým podporovať rozvoj ich exekutívnych funkcií.
- **Alternatívne hodnotenie:** Využívať alternatívne metódy hodnotenia, ktoré sú zamerané na demonštráciu kognitívnych schopností a exekutívnych funkcií. To môže zahŕňať portfóliá, prezentácie, výskumné projekty, skupinové práce alebo praktické aplikácie učiva.
- **Hodnotenie sebareflexie:** Zapojiť žiakov do procesu hodnotenia prostredníctvom sebareflexie. Vyzvať žiakov, aby zhodnotili svoje vlastné kognitívne schopnosti a exekutívne funkcie, identifikovali oblasti, na ktorých chcú pracovať, a stanovili si ciele na zlepšenie.
- **Hodnotenie spolupráce a komunikácie:** Hodnotiť aj schopnosti spolupráce a komunikácie žiakov, pretože tieto súvisia s ich kognitívnymi a exekutívnymi schopnosťami. Zhodnotiť ich schopnosť pracovať v tíme, prezentovať nápady a efektívne komunikovať s ostatnými.

Úpravy hodnotenia pomáhajú zabezpečiť spravodlivé a inkluzívne hodnotenie žiakov s oslabeniami v oblasti kognitívnych a exekutívnych funkcií. Sú zamerané na podporu individuálneho rozvoja, posilnenie sebavedomia a motiváciu žiakov. Každý žiak je jedinečný a vyžaduje si individuálny prístup. Preto je nevyhnutná multidisciplinárna a multirezortná spolupráca s akcentom na individuálne potreby, schopnosti žiakov pri navrhovaní a upravovaní hodnotenia.

2.4 Oslabenia v oblasti komunikačnej schopnosti, jazyka a reči

Úprava obsahu výchovy a vzdelávania

Pri úpravách obsahu výchovy a vzdelávania pri oslabeniach v oblasti komunikačnej schopnosti, jazyka a reči je dôležité zohľadniť individuálne potreby a schopnosti každého žiaka, a to prostredníctvom prispôbených pedagogických stratégií a metód. Tieto úpravy by mali byť založené na základných princípoch inkluzívneho vzdelávania a diferencovanej výučby, ktoré berú do úvahy rôznorodosť žiakov a podporujú ich osobnostný a sociálny rozvoj.

- **Verbálne a neverbálne komunikačné aktivity:** Zahrnúť do vyučovania aktivity, ktoré podporujú porozumenie, ako i verbálnu a neverbálnu komunikáciu. To môže zahŕňať samotné komentovanie procesu učenia pedagógom, pomocné poznámky na tabuľu (číslo strán, nové pojmy a pod.), ale tiež brainstorming, otázky žiakov, diskusie, prezentácie, dramatické hry, role-play a umenie vyjadrovania emócií a postojov, potrieb.
- **Slovná zásoba a komunikačné nástroje:** Venovať osobitnú pozornosť rozširovaniu slovnej zásoby žiakov a poskytovať im nástroje na komunikáciu, ako sú synonymá, frázy, idiomy, slovné spojenia a základy gramatiky. Učiť žiakov, ako efektívne vyjadrovať myšlienky, nápady a tiež ako reflektovať svoje verbálne schopnosti a napredovanie, spätnú väzbu.
- **Čítanie a písanie:** Sústrediť sa na rozvoj schopnosti čítať s porozumením a písať. Zahrnúť do vyučovania čítanie rôznych druhov textov a podporovať žiakov, aby vyjadrovali svoje myšlienky a názory písomne. Pomáhať žiakom rozvíjať schopnosť porozumieť textom a interpretovať ich.
- **Posilnenie gramatiky a štruktúry jazyka:** Venovať čas na učenie gramatiky a štruktúry jazyka, aby žiaci rozumeli a používali jazyk správne a presne. Učiť ich základné gramatické pravidlá a poskytnúť im príklady a cvičenia na ich aplikáciu.
- **Komunikácia prostredníctvom multimedialných nástrojov:** Využívať multimedialne nástroje, ako sú počítače, tablety, digitálne kamery a nahrávacie zariadenia, na podporu komunikácie. Žiaci môžu vytvárať videá, prezentácie a audio nahrávky, kde si môžu precvičovať svoje jazykové a komunikačné schopnosti.
- **Podpora samostatného vyjadrovania:** Podporovať žiakov, aby vyjadrovali svoje myšlienky a názory samostatne. Vytvárať žiakom príležitosť vyjadriť sa na rôzne témy a podporiť ich v sebedomej komunikácii.

Je dôležité uvedomiť si, že úpravy obsahu výchovy a vzdelávania žiakov, ktorí majú oslabenia v oblasti komunikačnej schopnosti, jazyka a reči, by mali byť prispôbené konkrétnym potrebám a schopnostiam jednotlivých žiakov.

Úprava hodnotenia

Pri hodnotení žiakov s oslabeniami v oblasti komunikačnej schopnosti, jazyka a reči je dôležité zohľadniť ich individuálne potreby a schopnosti. Nasledujúce úpravy hodnotenia môžu pomôcť a efektívnejšie zhodnotiť ich pokrok:

- **Zohľadnenie komunikačných foriem:** Ak žiak používa alternatívne a augmentatívne komunikačné prostriedky, ako napríklad vizuálnu komunikáciu, je potrebné prispôbiť hodnotenie tak, aby sa zohľadnili tieto formy komunikácie.
- **Alternatívne hodnotiace formy:** Napríklad namiesto písomných testov je možné využiť hodnotenie prostredníctvom praktických úloh, projektov, prezentácií alebo interaktívnych aktivít, ktoré lepšie zohľadňujú ich komunikačné schopnosti a prednosti. Zvoliť formu vyhovujúcu potrebám žiaka.
- **Ústne prejavy a prezentácie:** Hodnotiť prednostne obsah výpovede, až sekundárne ústny prejav, plynulosť prejavu, slovnú zásobu, dodržiavanie gramatických pravidiel a udržiavanie pozornosti poslucháčov. Overovať vedomosti žiaka aj pomocou kladených kontrolných otázok pedagógom, nielen podľa schopnosti súvisle vypovedať naučený text. Poskytovať konštruktívnu spätnú väzbu na prejav žiaka a podporovať zlepšovanie sa.
- **Písomné práce:** Hodnotiť prednostne obsah písomnej práce, až sekundárne zohľadňovať schopnosť jasne a logicky štruktúrovať texty, používať správnu gramatiku a slovnú zásobu, ako aj komunikovať efektívne prostredníctvom písomného prejavu.
- **Interakcie a diskusie:** Hodnotiť interakciu a diskusiu žiakov v rámci skupinových aktivít alebo triednych diskusií. Posudzovať ich schopnosť aktívne sa zapájať, počúvať a reagovať na názory iných, prejavovať svoje myšlienky jasne a presne a dodržiavať pravidlá komunikácie.
- **Portfóliá a záznamy:** Využívať portfóliá alebo záznamy žiakov, kde môžu ukázať rozvoj svojich komunikačných schopností jazyka a reči. Môžu do nich zaradiť svoje ústne prejavy, písomné práce, projekty a iné výkony, aby demonštrovali svoj pokrok a zlepšenie v týchto oblastiach.
- **Hodnotenie sebareflexie:** Podporovať žiakov, aby sa sami hodnotili vo svojich komunikačných schopnostiach, v jazyku a reči. Vyzývať ich, aby reflektovali svoj vývoj, identifikovali svoje silné stránky a oblasti na zlepšenie sa a stanovili si ciele pre ďalší rozvoj. Poskytovať im nástroje na sebahodnotenie a dávať im priestor na sebareflexiu.
- **Hodnotenie autentických situácií:** Umožniť žiakom komunikovať v autentických situáciách, ako sú rozhovory, prezentácie pred reálnym publikom alebo komunikácia s rodinným príslušníkom. Hodnotiť schopnosť žiakov efektívne komunikovať v týchto situáciách a poskytovať im spätnú väzbu na zlepšenie sa.

Úpravy hodnotenia pomáhajú zabezpečiť spravodlivé a inkluzívne hodnotenie žiakov s oslabeniami v oblasti komunikácie, jazyka a reči. Sú zamerané na podporu individuálneho rozvoja, posilnenie sebavedomia a motiváciu žiakov. Každý žiak je jedinečný a vyžaduje si individuálny prístup. Preto je nevyhnutná multidisciplinárna spolupráca s akcentom na individuálne potreby a schopnosti žiakov pri navrhovaní a upravovaní hodnotenia.

2.5 Oslabenia v oblasti sociálno-komunikačných zručností

Úprava obsahu výchovy a vzdelávania

Pri úpravách obsahu výchovy a vzdelávania pri oslabeniach sociálno-komunikačných zručností žiakov je dôležité zohľadniť individuálne potreby a schopnosti každého žiaka, a to prostredníctvom prispôsobených pedagogických stratégií a metód. Tieto úpravy by mali byť založené na základných princípoch inkluzívneho vzdelávania a diferencovanej výučby, ktoré berú do úvahy rôznorodosť žiakov a podporujú ich osobnostný a sociálny rozvoj.

Medzi možné úpravy obsahu výchovy a vzdelávania pri deficitoch sociálno-komunikačných zručností žiakov môžu patriť:

- Identifikácia konkrétnych zručností, ktoré žiaci potrebujú rozvíjať v oblasti sociálno-komunikačných zručností a zahrnutie týchto zručností do cieľov výchovy.
- Používanie špeciálnych metód a aktivít, ktoré sú prispôsobené potrebám a schopnostiam žiakov s deficitmi v sociálno-komunikačných zručnostiach.
- Vytváranie prostredia podporujúceho sociálnu interakciu a komunikáciu. To môže zahŕňať vytváranie partnerstiev a spolupráce medzi žiakmi, podporu tímovej práce a rozvoj vzájomného porozumenia a empatie.
- Poskytovanie individuálnej podpory a návodu žiakom s oslabeniami v sociálno-komunikačných zručnostiach.
- Vytváranie prostredia, ktoré podporuje inklúziu a prijímanie rozmanitosti. Výchova by mala zahŕňať učenie žiakov o rôznorodosť, tolerancii, rešpektovaní iných názorov a kultúr a podporovať vytváranie inkluzívneho prostredia, kde sa každý cíti akceptovaný a bezpečne.
- Integrovanie sociálno-komunikačných zručností do vyučovacích osnov a predmetov v rámci rôznych disciplín. Tým sa poskytuje príležitosť na tréning sociálno-komunikačných zručností v rôznych kontextoch, čím sa umožňuje ich systematický a sústavný rozvoj.
- Implementácia programov a projektov zameraných na rozvoj sociálno-komunikačných zručností.
- Kontinuálne monitorovanie a hodnotenie rozvoja sociálno-komunikačných zručností žiakov a prispôbovanie výchovy ich individuálnym potrebám a pokroku.

Je dôležité uvedomiť si, že úpravy obsahu výchovy a vzdelávania u žiakov, ktorí majú oslabenia sociálno-komunikačných zručností, by mali byť prispôsobené konkrétnym potrebám a schopnostiam jednotlivých žiakov. Pedagógovia by mali mať na zreteli individualizáciu výchovných postupov a zameranie sa na posilnenie sociálno-komunikačných zručností žiakov, čo im umožní efektívne sa zapájať do sociálneho prostredia a vyvíjať zdravé a plnohodnotné vzťahy s ostatnými ľuďmi.

Úprava hodnotenia

Pri hodnotení žiakov s oslabeniami v oblasti sociálno-komunikačných zručností je dôležité zohľadniť ich individuálne potreby a schopnosti. Nasledujúce úpravy hodnotenia môžu pomôcť spravodlivejšie a efektívnejšie zhodnotiť ich pokrok:

- **Alternatívne hodnotiace metódy:** Pri hodnotení žiakov s oslabeniami v oblasti sociálno-komunikačných zručností môže byť vhodné použiť alternatívne hodnotiace metódy. Napríklad namiesto tradičného písomného testu môže byť využitý hodnotiaci systém založený na pozorovaní a dokumentovaní v reálnych situáciách.
- **Individualizácia hodnotenia:** Hodnotenie by malo byť individualizované a prispôbené potrebám každého žiaka. Berú sa do úvahy ich individuálne schopnosti, pokroky a osobné ciele v oblasti sociálno-komunikačných zručností.
- **Flexibilné kritériá hodnotenia:** Pedagóg by mal zohľadniť individuálne schopnosti a pokroky žiaka, pričom by mal prispôbiť kritériá tak, aby boli realistické a dosiahnuteľné pre daného žiaka.
- **Spolupráca s odborníkmi:** Je dôležitá multidisciplinárna spolupráca so špeciálnymi pedagógmi, psychológmi, logopédmi. Ich prítomnosť a spolupráca môžu prispieť k spravodlivému a objektívnemu hodnoteniu, ktoré zohľadňuje špecifické potreby žiaka.
- **Kontinuálne monitorovanie a spätná väzba:** Pedagóg by mal pravidelne sledovať pokroky a úsilie žiakov v oblasti sociálno-komunikačných zručností a poskytovať im náležitú spätnú väzbu. Táto spätná väzba by mala byť zameraná nielen na výsledky, ale aj na proces a snahu žiakov v rozvoji týchto zručností. Táto spätná väzba by mala byť konkrétna, konštruktívna a motivujúca, aby podporovala ich sebavedomie a snahu zlepšiť sa.
- **Súlad s inkluzívnymi princípmi:** Hodnotenie by malo podporovať inkluzívne prostredie a rovnaké príležitosti pre všetkých žiakov bez ohľadu na ich sociálno-komunikačné zručnosti. Hodnotiace metódy a kritériá by mali byť spravodlivé, objektívne a založené na skutočných schopnostiach a výkone žiakov, pričom sa zohľadňujú individuálne potreby a pokroky každého žiaka.
- **Environmentálne hodnotenie:** Hodnotenie reflektuje trend, ktorý berie do úvahy prostredie, a spočíva v hodnotení žiaka v jeho prirodzenom prostredí.

Úpravy hodnotenia pomáhajú zabezpečiť spravodlivé a inkluzívne hodnotenie žiakov s oslabeniami v oblasti sociálno-komunikačných zručností. Sú zamerané na podporu individuálneho rozvoja, posilnenie sebavedomia a motiváciu žiakov. Každý žiak je jedinečný a vyžaduje si individuálny prístup. Preto je nevyhnutná multidisciplinárna a multirezortná spolupráca s akcentom na konkrétne potreby a schopnosti žiakov pri navrhovaní a upravovaní hodnotenia.

2.6 Oslabenia v oblasti emocionality

Úprava obsahu výchovy a vzdelávania

Pri úpravách obsahu výchovy a vzdelávania pre žiakov s oslabením v oblasti emocionality je dôležité zohľadniť ich individuálne potreby a vytvoriť prostredie, ktoré podporuje ich emocionálny rozvoj. Niektoré návrhy úprav obsahu výchovy a vzdelávania:

- **Dôraz na sebaopoznanie a sebaúctu:** Do vyučovania je možné zahrnúť aktivity a úlohy, ktoré podporujú žiakov v pochopení a akceptovaní vlastných emocionálnych stavov a potrieb. Vytváranie priestoru pre sebaopoznanie a sebaúctu môže pomôcť žiakom lepšie porozumieť svojim emocionálnym reakciám a rozvíjať zdravé sebavedomie.
- **Podpora emocionálnej regulácie:** Žiakov možno učiť rôznymi technikami a cvičeniami, ktoré im pomôžu identifikovať a regulovať svoje emócie, napríklad hlboké dýchanie, relaxačné cvičenia, SOS kartička (v prípade, ak sa cíti zle, položí na kraj stola túto kartičku), staré noviny/papier na trhanie alebo techniky zamerané na dychové cvičenia.
- **Interdisciplinárna spolupráca:** Pri úpravách obsahu výchovy a vzdelávania je dôležité spolupracovať so školskými psychológmi či školskými špeciálnymi pedagógmi, ktorí môžu poskytnúť pedagógom rady a stratégie na prácu so žiakmi s oslabením v oblasti emocionality. Spoločná spolupráca môže zahŕňať pravidelné konzultácie, vzájomné zdieľanie informácií, plánovanie, tvorbu a plnenie individuálnych cieľov.
- **Využitie špecifických nástrojov a materiálov:** V rámci výchovy a vzdelávania je možné použiť interaktívne hry, didaktické pomôcky, knihy s emocionálnou tematikou alebo digitálne aplikácie zamerané na emocionálnu inteligenciu.
- **Podpora sociálnej interakcie a spolupráce:** Učenie sa prostredníctvom sociálnej interakcie a spolupráce s ostatnými žiakmi môže byť prospešné pre rozvoj sociálno-komunikačných zručností a emocionálnej inteligencie. Pedagógovia môžu zahrnúť skupinové projekty, partnerstvá a diskusie do vyučovacieho procesu, aby podporili spoluprácu a vzájomnú kooperáciu medzi žiakmi.

Úpravy obsahu výchovy a vzdelávania pre žiakov s oslabením v oblasti emocionality je spôsob, ktorý si vyžaduje prispôsobenie sa individuálnym potrebám žiakov a ich emocionálnemu rozvoju. Je dôležité, aby pedagógovia mali prístup k odborným informáciám a podpore, aby mohli účinne s týmito žiakmi pracovať a podporovať ich celkový rozvoj a blaho. Dáme možnosť žiakovi odpovedať inak ako ústne (napr. mu umožníme písať písomku, vytvoriť projekt, nájsť iný spôsob, ako môže splniť úlohu, nemusí odpovedať pred tabuľou, ale z miesta).

Úprava hodnotenia

Pri upravovaní hodnotenia dosiahnutých výsledkov v rôznych predmetoch pre žiakov s oslabením v oblasti emocionality je dôležité zohľadniť ich individuálne potreby a možnosti. Návrhy na úpravy hodnotenia:

- **Flexibilné kritériá hodnotenia:** Zvážiť individuálne stanovené ciele a kritériá hodnotenia, ktoré sú prispôbené ich schopnostiam a potrebám.
- **Alternatívne formy overovania vedomostí:** Používať rôzne formy, ako napríklad portfólio, prezentácie, projekty, skupinové práce alebo ústne prejavy. Tieto formy umožňujú žiakom prezentovať svoje vedomosti a schopnosti mimo tradičných písomných testov.
- **Zameranie na osobný rast:** Zamerať sa na osobný rast a snahu žiakov. Oceniť zlepšenia v emocionálnych oblastiach, ako je sebahodnota, sebavedomie a schopnosť riešiť konflikty a komunikovať.
- **Posilnenie spätnej väzby:** Sústrediť sa na poskytnutie spätnej väzby a oceniť snahu a úsilie žiakov. Umožniť im, aby sa cítili ocenení za svoje pokroky a posilniť ich motiváciu a podporiť ich sebavedomie.
- **Kontinuálna reflexia a hodnotenie:** Je dôležité pravidelne reflektovať a hodnotiť pokrok žiakov v oblasti emocionality. Pedagógovia by mali mať možnosť poskytnúť spätnú väzbu žiakom, identifikovať ich silné stránky a potreby a prispôbovať svoju výučbu a hodnotenie na základe individuálnych potrieb.
- **Zohľadnenie individuálnych potrieb:** Spolupracovať s rodičmi/zákonnými zástupcami, multidisciplinárne s odborníkmi z iných rezortov a zohľadniť potreby žiakov.

Dôležité je mať na pamäti, že upravené hodnotenie by malo slúžiť ako nástroj podpory a motivácie pre žiakov s oslabením v oblasti emocionality a umožniť im rásť a rozvíjať sa. Hodnotenie by malo byť zamerané na ich osobný rozvoj a postupné zdokonaľovanie sa. Pri vyhodnocovaní by sa mali brať do úvahy ich individuálne ciele a pokroky, a to nielen vo vzťahu k školským výsledkom, ale aj k ich schopnosti vyjadrovať sa, ovládať svoje emócie, komunikovať s ostatnými a vytvárať zdravé vzťahy.

Celkovým cieľom úprav hodnotenia je podpora žiakov s oslabením v oblasti emocionality, aby si vybudovali silné sociálne a komunikačné zručnosti, získali dôveru vo vlastné schopnosti a vedeli úspešne interagovať s ostatnými. Týmto spôsobom sa vytvára prostredie, ktoré je inkluzívne, podporuje rozmanitosť a umožňuje každému žiakovi dosiahnuť svoj plný potenciál.

2.7 Oslabenia v oblasti sebaobsluhy a autonómie

Úprava obsahu výchovy a vzdelávania

Pri úpravách obsahu výchovy a vzdelávania s oslabením v oblasti sebaobsluhy a autonómie je dôležité zohľadniť individuálne potreby a schopnosti každého žiaka, a to prostredníctvom prispôbených pedagogických stratégií a metód. Tieto úpravy by mali byť založené na základných princípoch inkluzívneho vzdelávania a diferencovanej výučby, ktoré berú do úvahy rôznorodosť žiakov a podporujú ich osobnostný a sociálny rozvoj.

- **Plánovanie a organizácia:** Venovať čas učeniu žiakov plánovať a organizovať svoje činnosti. Zahrnúť do vyučovania aktivity, ktoré podporujú schopnosť vytvárať a dodržiavať rozvrhy, plány a harmonogramy. Pomáhať im rozvíjať schopnosť časovo manažovať a plánovať úlohy.
- **Samostatné rozhodovanie:** Poskytnúť žiakom príležitosti na samostatné rozhodovanie a vlastnú iniciatívu. Vytvárať situácie, kde musia žiaci analyzovať problémy, zhromažďovať informácie a rozhodovať sa na základe dostupných možností. Podporovať ich, aby si overili svoje rozhodnutia a prijali zodpovednosť za výsledky.
- **Praktické zručnosti:** Zahrnúť do obsahu aktivity zamerané na rozvoj praktických zručností, ktoré podporujú sebaobsluhu a autonómiu žiakov. Učiť ich základy osobnej starostlivosti, ako obliekanie, výber vhodného oblečenia a obuvi, zvládanie osobnej hygieny a stravovanie. Poskytnúť im príležitosti na cvičenie a zdokonaľovanie týchto zručností.
- **Stanovovanie cieľov:** Pomáhať žiakom stanovovať si ciele a plány na svoj osobný rozvoj. Podporovať ich, aby si uvedomovali svoje silné stránky a oblasti, na ktorých chcú pracovať. Pomáhať im vytvárať kroky, ktoré im pomôžu dosiahnuť ich ciele.
- **Samostatné učenie sa:** Učiť žiakov, ako sa samostatne učiť a hľadať informácie. Pomáhať žiakom rozvíjať schopnosti vyhľadávať zdroje, kriticky myslieť a vyhodnocovať informácie. Podporovať ich, aby si osvojili techniky a stratégie, ktoré im umožnia samostatne získavať a spracovávať nové poznatky.
- **Praktické cvičenia:** Zahrnúť do vyučovania praktické cvičenia a úlohy, ktoré žiakov postaví pred reálne situácie a vyzvú ich k samostatnému riešeniu problémov. Môžu to byť cvičenia z plánovania rozpočtu, nákupných zoznamov, prípravy jedál, organizácie vlastných vecí a podobne.
- **Podpora samostatnosti vo vzdelávaní:** Umožniť žiakom istú mieru samostatnosti vo vzdelávaní. Podporovať ich, aby si vytvárali vlastné učebné plány, vyhľadávali a študovali dodatočné materiály a monitorovali svoj vlastný pokrok. Poskytovať im priestor na sebahodnotenie a reflektovanie svojho učenia sa.

Je dôležité uvedomiť si, že úpravy obsahu výchovy a vzdelávania žiakov, ktorí majú oslabenie v oblasti sebaobsluhy a autonómie, by mali byť prispôbené ich konkrétnym potrebám a schopnostiam.

Úprava hodnotenia

Pri hodnotení žiakov s oslabením v oblasti sebaobsluhy a autonómie je dôležité zohľadniť ich individuálne potreby a schopnosti. Nasledujúce úpravy hodnotenia môžu pomôcť spravodlivejšie a efektívnejšie zhodnotiť ich pokrok:

- **Hodnotenie samostatnosti:** Hodnotenie úrovne samostatnosti žiakov v oblasti sebaobsluhy a autonómie. Zahrnúť do hodnotenia ich schopnosť vykonávať úlohy samostatne a s minimálnou pomocou. Napríklad ako zvládajú obliekanie, upratovanie vlastných vecí, organizáciu svojho pracovného priestoru a podobne. Je možné použiť škálu hodnotenia, ako napríklad „výborný“, „uspokojivý“ a „potrebuje podporu“.

- **Hodnotenie plánovania a organizácie:** Hodnotenie schopnosti žiakov plánovať a organizovať svoje činnosti. Zohľadňovať ich schopnosti, vytvárať rozvrhy, dodržiavať harmonogramy, plány a úlohy. Hodnotiť ich schopnosť stanoviť si ciele a vykonávať kroky na ich dosiahnutie.
- **Hodnotenie rozhodovania:** Posúdiť schopnosti žiakov rozhodovať sa a prevziať zodpovednosť za svoje rozhodnutia. Zohľadňovať ich schopnosť hodnotiť informácie, analyzovať možnosti, zvážiť výhody a nevýhody a urobiť informované rozhodnutie. Hodnotenie by mohlo zahŕňať aj schopnosť žiakov prijať zodpovednosť za dôsledky svojich rozhodnutí.
- **Hodnotenie samostatného učenia sa:** Hodnotiť schopnosť žiakov samostatne sa učiť a hľadať informácie. Zohľadniť ich schopnosť vyhľadávať, vyhodnocovať a používať relevantné zdroje. Hodnotiť ich schopnosť plánovať a realizovať svoje vlastné bádanie, skúmanie tém a takisto prezentovať svoje poznatky.
- **Hodnotenie sebahodnotenia:** Podporovať žiakov hodnotiť svoj pokrok v oblasti sebaobsluhy a autonómie. Poskytnúť im nástroje na sebahodnotenie, ako napríklad vytvoriť záznam o úspechoch a tiež miestach, kde sa chcú zlepšiť. Umožniť im reflektovať svoj učebný či osobnostný rast a stanovovať si ciele pre ďalší rozvoj.
- **Environmentálne hodnotenie:** Hodnotiť žiaka v jeho prirodzenom prostredí reflektuje na trend environmentálneho hodnotenia, ktorý akceptuje prostredie, v ktorom žiak žije.

Úpravy hodnotenia pomáhajú zabezpečiť spravodlivé a inkluzívne hodnotenie žiakov s oslabením v oblasti sebaobsluhy a autonómie. Sú zamerané na podporu individuálneho rozvoja, posilnenie sebavedomia a motiváciu žiakov. Každý žiak je jedinečný a vyžaduje si individuálny prístup. Preto je nevyhnutná multidisciplinárna a multirezortná spolupráca s akcentom na konkrétne potreby a schopnosti žiakov pri navrhovaní a upravovaní hodnotenia.

PRÍKLADY DOBREJ PRAXE

Vedeli ste, že...?

Skupinová práca medzi žiakmi je efektívnou a hodnotnou metódou vzdelávania, ktorá prináša mnoho výhod. Vytvára prostredie, kde sa žiaci môžu aktívne zapájať do procesu učenia, budovať sociálne vzťahy a rozvíjať dôležité komunikačné, sociálne a ďalšie zručnosti. Skupiny umožňujú žiakom navzájom sa podporovať, vzájomne sa učiť a zdieľať vedomosti a názory. Spolupráca v skupine tiež podporuje kritické myslenie, riešenie problémov a kreativitu, keďže žiaci majú možnosť vymieňať si skúsenosti, nápady a vnímať nové perspektívy. Účinnosť skupinovej práce spočíva aj v tom, že umožňuje individuálny rast a rozvoj žiakov, keďže sa môžu angažovať v rôznych úlohách a prispievať svojimi schopnosťami k spoločnému cieľu. Skupinová práca je teda cenným nástrojom, ktorý posilňuje výchovno-vzdelávací proces a prispieva k celkovej úspešnosti a zlepšeniu výsledkov žiakov.

SKUPINOVÁ PRÁCA

„Skupinová práca je ako puzzle, kde každý jednotlivý kúsok je dôležitý pre dosiahnutie celkového obrazu.“

Autor neznámy

Práca v skupinách je aktívna a dynamická. Ponúka príležitosť pre vzájomnú pomoc a podporu a vedie žiakov k osobnému zapojeniu do štúdia. Zároveň však od žiakov vyžaduje sebakontrolu. Činnosť je zábavná sama o sebe a zároveň v sebe skrýva obrovský potenciál. Vedie žiakov k tomu, aby prebrali za svoje učenie zodpovednosť, dáva im príležitosť navzájom sa lepšie poznať, pracovať v tíme, učiť sa počúvať jeden druhého a rešpektovať sa navzájom. Prináša však aj svoje riziká, napr. odmietanie zapojiť sa do práce v skupine, výkonnostné rozdiely, snahu o opisanie úloh, konflikt (opakovaný) v skupine, vylúčenie žiaka skupinou a pod.

TVORBA SKUPÍN

1. Čím väčšia je skupina,
 - tým je väčšia pravdepodobnosť správne uskutočnenej úlohy,
 - tým viac sa žiaci odvážia oponovať názorom (napr. učiteľa),
 - tým menej času bude trvať obísť všetky skupiny.
2. Čím menšia je skupina,
 - tým viac činností sa môže uskutočňovať,
 - tým menej bude tých, ktorí len pasívne prihliadajú,
 - tým rýchlejšie sa bude rozhodovať.

Vhodné sú skupiny 2 – 5 členné. V skupine nad 4 členov je vhodné zvoliť jedného vodcu. Veľké skupiny (nad 7 členov) nebývajú veľmi výkonné. Ak neurčíme každému členovi konkrétnu úlohu, spravidla sa bude niekto len pasívne prizerať.

AKO ROZDEĽOVAŤ ŽIAKOV DO SKUPÍN?

1. **Náhodne** – pridelením čísla, farby, rozpočítaním a pod. Takto zostavené skupiny sa môžu na začiatku práce prejavovať rozpačito, čo niekedy nemusí vyhovovať.
2. **Podľa kamarátstva** – ide to veľmi ľahko, takéto skupiny sa utvoria veľmi rýchlo. Treba však dopredu jasne uviesť počet členov skupiny a trvať na tom. U žiakov je tento spôsob veľmi obľúbený, ale niekedy môže byť na prekážku, napr. vtedy, keď chceme pôsobiť na zmenu názorov a postojov žiakov. Takisto musíme rátať s tým, že budú vznikať výhradne chlapčenské alebo dievčenské skupiny a občas aj partie, ktoré sú pre ostatných žiakov uzatvorené.
3. **Podľa výsledkov žiakov** – napr. rýchli, priemerní, pomalší, alebo skupinu môžu tvoriť žiaci, ktorí majú spoločný „nedostatok“, čím zabránime tomu, aby len pasívne sledovali iných. Z rovnakých príčin môžeme spojiť do skupín žiakov nesmelých až hanblivých. Tento postup umožňuje, aby každá skupina pracovala vlastným tempom.
4. **Zámerné premiešanie** – vytvárame rôznorodé skupiny, v ktorých sú medzi žiakmi rôzne odlišnosti (pohlavie, vek, povaha, skúsenosti, znalosti a pod.). Takéto skupiny pomáhajú odbúravať zaujatosť, predsudky, vedú k tolerancii a umožňujú, aby sa žiaci jeden od druhého učili.
5. **Podľa zasadacieho poriadku** – takáto metóda sa zrejme používa najčastejšie. Skúsme však vyberať nielen žiakov sediacich vedľa seba, ale aj tých, ktorí sedia za sebou. Hlavné je, aby si členovia skupiny videli do tváre.

Techniky vytvárania skupín

Náhodné:

- **Molekuly** – žiaci sú vyzvaní, aby sa rozmiestnili vo voľnom priestore, kde majú možnosť pobežovať bez rizika zranenia. Keď žiaci počas pohybu začujú číslo, ich úlohou je rýchlo sa zhromaždiť do skupín v ohlásenom počte a vytvoriť tak molekulu. Aktivitu možno opakovať, až kým sa nedosiahne taký počet atómov v molekulách, ktorý vyhovuje želanej veľkosti skupiny.
- **Šnúra** – technika je vhodná, keď sa rozdeľovanie má diať potichu a bez aktívnej prítomnosti pedagóga. Žiakom je zadaná úloha, aby sa mlčky zoradili vedľa seba podľa nejakého (ideálne zábavného) kritéria od jedného extrému po druhý (napr. podľa veľkosť nohy, dĺžky ramena, farby vlasov a pod.). Na záver sa skontroluje správnosť ich zoradenia sa a susediaci žiaci sa rozdelia do skupín podľa potrebného počtu.
- **Rockeri** – pre tiché, dynamické a zábavné rozdelenie žiakov do skupín je táto technika ideálna. Ako prvé je potrebné pripraviť si papieriky s heslami, ktoré charakterizujú funkcie členiek a členov rockovej skupiny (alebo iného zoskupenia), ako napríklad: bicie, gitara, basová gitara, klávesy, spev. Každá rocková skupina musí mať obsadené

všetky hudobné pozície, a preto je potrebné pripraviť si počet kartičiek s jednotlivými heslami podľa toho, koľko skupín sa požaduje. Rozdajú sa papieriky a žiaci dostanú inštrukcie, nech sa po prečítaní svojho lístočka odmlčia a predstavujú svoju funkciu v rámci hudobnej skupiny už len pantomimicky. Ich úlohou bude čo najrýchlejšie sformovať úplné rockové skupiny.

Úmyselné:

- **Škála** – technika je vhodná, ak je potrebné žiakov zoskupiť do náhodných, ale názorovo rozmanitých skupín. Je potrebné pripraviť dva plagáty vo formáte A4 s nápismi „áno“ a „nie“ a každý z nich prilepiť na opačný koniec miestnosti. Úlohou žiakov je, aby sa postavili na pomyselnú čiaru medzi „áno“ a „nie“ na také miesto, ktoré najlepšie vyjadruje ich postoj k položenej otázke. Podľa potreby zastúpenia názorovej rozmanitosti v rámci skupín je možné zostaviť skupiny buď názorovo rovnaké, alebo názorovo pomešané.
- **Farebné nálepky** – technika na rozdelenie do skupín podľa úmyslu a v tichej atmosfére. Sú potrebné nálepky/lepiace papieriky v toľkých farbách, koľko skupín je potrebných. Podľa zvolených kritérií sa nalepia žiakom nálepky na chrbát tak, aby nikto nevidel svoju farbu/symbol. Úlohou žiakov je v tichosti zostaviť skupiny podľa spoločnej farby/symbolu. Kľúčom k úspešnému splneniu tejto úlohy je spolupráca pri zostavovaní skupín. Žiaci si najskôr musia uvedomiť, že iba na základe vzájomnej pomoci môžu zistiť, ku ktorej skupine patria.
- **Puzzle** – prostredníctvom tejto techniky sa žiaci rozdelia do skupín rýchlo a s ohľadom na preferencie pedagóga. Je potrebných toľko pohľadníc, koľko je skupín. Každá pohľadnica sa rozstrihá na taký počet kusov, ktorý korešponduje s množstvom členiek a členov v rámci jednej skupiny. Na začiatku hodiny sú žiaci požiadaní, aby sa postavili do kruhu a so zavretými očami nastavili ruku, do ktorej sa im vloží jeden z ústrižkov podľa uváženia. Po rozdání všetkých ústrižkov môžu žiaci otvoriť oči a začať hľadať svoj budúci tím, ktorý zdieľa časti jednej a tej iste pohľadnice.

AKO VIESŤ ČINNOSŤ V SKUPINÁCH

- Ak často pracujeme so skupinami, stojí za úvahu porozmýšľať o premiestnení lavíc.
- Určíme v skupinách **hovorca** a **zapisovateľa** (postupne by sa mali vystriedať všetci).
- Stanovme časový limit.
- Obchádzajme skupiny a kontrolujme, či naozaj pracujú. V prípade, že skupina má problém, treba jej poradiť.
- Ak to nie je nevyhnutné, tak počas skupinovej práce nehovoríme k celej triede. Ak je to však nutné, prerušme prácu, zaistíme si pozornosť všetkých a hovorme stručne a jasne.
- Čas pre jednotlivé skupiny si zadelíme rovnomerne, prisadnime si k žiakom, spolupracujme, ale nekritizujme.
- Po skončení práce požiadajme všetky skupiny, aby pred celou triedou prezentovali výsledky svojej činnosti.

Uvedomme si, že bez spolupráce nie je možný život spoločnosti. Problémy v nej spôsobuje najmä neschopnosť alebo neochota spolupracovať. Sily sa pri dobrej spolupráci **nielen sčítajú, ale znásobia**. Kto daruje, ten pomáha!

Väčšine ľudí nerobí ťažkosť správať sa prosociálne k ľuďom, ktorí v nás vzbudzujú sympatiu, ale ťažšie je znášať sa s ľuďmi, ktorí v nás vzbudzujú antipatiu, a práve toto môže veľmi narúšať spolužitie. Zvláštnosťou spolupráce je práve pretvorenie ľudí, keď im pomáhame zbavovať sa negatívnych vlastností.

METÓDY SKUPINOVÉHO VYUČOVANIA

- BRAINSTORMING
- REVERZNÝ BRAINSTORMING
- SNOWBALLING (snehová guľa)
- GOLDFISH BOWL (akvárium)
- PANELOVÁ DISKUSIA, METÓDA KRUHU
- ROLE PLAY
- CAROUSEL (kolotoč)
- KIMOVA HRA
- TITULNÁ STRANA
- MENTÁLNE MAPOVANIE
- BRAINWRITING
- BZUČIACE SKUPINY
- HRANIE ROLÍ
- DISKUSIA
- RIEŠENIE PROBLÉMOV
- SIMULÁCIE (SIMULAČNÉ HRY)
- SKUPINY ČÍTAJÚ
- PREKRÍŽENÉ SKUPINY
- ROUNDS (kolieska, kruhy, obdoba okrúhleho stola)
- DVOJITÁ KOOPERÁCIA
- SKLADAČKA (SKLADAČKOVÁ HODINA)
- CASE STUDY (prípadová štúdia)

KOOPERATÍVNE VYUČOVANIE

Cieľom kooperatívnych aktivít v škole je pomôcť žiakom rozvíjať schopnosť pozeráť sa na problém očami druhých, brať do úvahy iné názory, rozlišovať problémy, ktoré môžeme vyriešiť samostatne a ktoré vyžadujú spoluprácu, schopnosť modifikovať stanovené pravidlá formou diskusie a dosiahnutím konsenzu a tiež konať tak, aby bol dosiahnutý spoločný cieľ.

Prostredníctvom kooperatívneho vyučovania sa žiaci učia spolupracovať, komunikovať a vzájomne sa hodnotiť. **Oproti súťaživému a individualizovanému vyučovaniu má pozitívny efekt vo vyššej motivácii dosiahnuť vysoký učebný výkon.**

Aj v našich podmienkach je možné veľmi úspešne zaraďovať kooperatívne učenie na vyučovacích hodinách – napr. aj prostredníctvom nasledujúcich metód vyučovania:

- aktivizačné metódy na rozvoj čítania – metódy práce s textom,
- aktivizačné metódy na rozvoj písania,
- aktivizačné metódy na rozvoj počúvania,
- aktivizačné metódy na rozvoj hovorenia (komunikácie).

Vedeli ste, že...?

Každý žiak má svoj jedinečný učebný štýl, čo znamená, že každý sa učí a spracováva informácie inak. Poznávanie učebných štýlov žiakov môže odhaliť ich skryté talenty a potenciál. Riadenie sa učebnými štýlmi žiakov je dôležité, pretože umožňuje prispôbiť vyučovací proces a poskytnúť žiakom optimálny prostriedok učenia. To zvyšuje ich sebavedomie, motiváciu a záujem o učenie. Žiaci majú možnosť prejaviť svoje silné stránky a prehĺbiť svoje vedomosti a zručnosti. Keď pedagóg pozná a rešpektuje učebné štýly svojich žiakov, môže im ponúknuť rôznorodé učebné aktivity, materiály a metódy, ktoré sú najvhodnejšie pre každého jednotlivca. To zvyšuje efektivitu výučby, zlepšuje zapamätávanie a porozumenie a posilňuje motiváciu žiakov.

UČEBNÉ ŠTÝLY ŽIAKOV

„Učebné štýly žiakov sú ako farby na paletke. Každý štýl pridáva svoju vlastnú farbu do procesu učenia a tvorí jedinečný obraz vedomostí a schopností.“

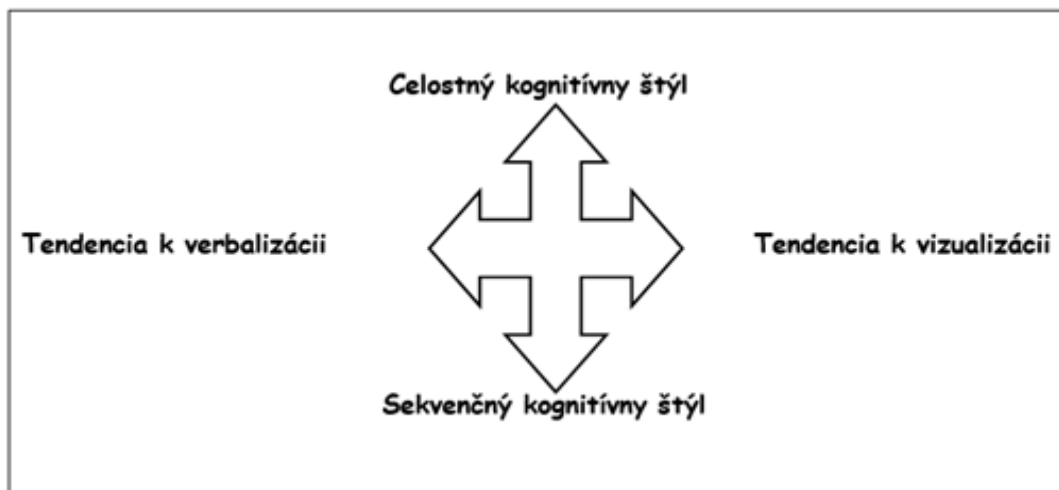
Linda Silverman

V inkluzívnom vzdelávaní sa učitelia a členovia školského podporného tímu aktívne zaoberajú učebnými preferenciami žiakov. Okrem toho je vhodné cielene so žiakmi, najmä v sekundárnom vzdelávaní, hovoriť o ich spôsoboch učenia sa a spracovávaní informácií, o tom, čo im vyhovuje viac, prípadne ich podnietiť ku skúšaniam rôznych stratégií a uvedomeniu si postupov a okolností, pri ktorých sa im najlepšie učí.

Kognitívne štýly znamenajú všeobecné spôsoby spracovania informácií v rôznych situáciách (napr. nákup vianočných darčiekov, príprava na odchod na dovolenku, upratovanie bytu, sledovanie filmov alebo rozhovory s priateľmi). **Učebný štýl** je akosi podkategóriou kognitívneho štýlu a zahŕňa konkrétne postupy, ktoré nám vyhovujú pri osvojovaní si nového učiva.

Najčastejšie sa kognitívny štýl delí na tzv. **celostný** (zameriavanie sa na komplexné informácie, skôr vnímanie celku, potreba pre riešenie úlohy viacerých súvisiacich informácií) verzus **sekvenčný** (viac sa zameriava na detaily, skôr je vyhovujúca stručná a zrozumiteľná štruktúra, zoznamy informácií, ktoré sú zoraďované za sebou).

Na inej úrovni je známy štýl, pri ktorom je tendencia využívať obrazy a vizuálne predstavy oproti štýlu, pri ktorom sa preferuje verbálne vyjadrovanie.

Obr. 1 Učebné štýly žiakov

Oba štýly sa rôzne kombinujú (pozri obrázok 1), takže sa možno stretnúť so žiakmi, ktorým vyhovuje, keď sú informácie podávané formou príbehov, doplnených obrazovým materiálom (celostný štýl s tendenciou k vizualizácii), alebo takými, ktorí dajú prednosť prehľadným tabuľkám, v ktorých sú informácie znázornené piktogramami a inými obrázkami (sekvenčný štýl s tendenciou k vizualizácii) a iní zase potrebujú príbehy rozprávané košato a plné slov (celostný štýl s tendenciou k verbalizácii). Niektorí, naopak, môžu mať informácie prezentované ľubovoľne, avšak takých rozhodne nie je veľký počet. U iných žiakov sa pre zmenu môže stať, že v závislosti od témy vyučovacej hodiny alebo na konkrétnom vyučovacom predmete inklinujú k rôznym postupom.

Napríklad v prípade žiakov s dyslexiou sa spravidla hovorí o ich preferencii celostného spôsobu myslenia v kombinácii s tendenciou vizualizácie. Ale nemožno sa na to spoliehať, je potrebné sa pýtať a spoločne so žiakmi skúmať, čo im vyhovuje.

Učebné štýly sa najčastejšie delia na vizuálne, auditívne a kinestetické. Inými slovami – niektorí žiaci potrebujú mať maximum informácií sprostredkovaných zrakom a naučia sa predovšetkým to, čo niekde vidia, preto ich štýl učenia sa je prevažne vizuálny (zrakový). Iní sa, naopak, potrebujú o téme rozprávať a dôležité pre nich je to, čo hovorí na vyučovacej hodine učiteľ, preto ich štýl je viac auditívny (sluchový). V neposlednom rade sú tu žiaci, ktorí sa pri učení potrebujú hýbať (napr. chodiť po miestnosti), dobre si pamätajú všetko, pri čom je treba vykonávať nejakú aktivitu – ich štýl učenia je označovaný za kinestetický (pohybový).

Základné postupy, ktoré je možné využiť v škole aj v domácom prostredí pre žiakov s rôznymi kognitívnymi aj učebnými štýlmi, zahŕňajú nasledovné:

Žiaci s preferovaním **sekvenčného kognitívneho štýlu**:

- Vyhovujú im štruktúrované súpisy dát a informácií.
- Pre zápisy sa využívajú odrážky, menovanie informácií v štýle „po prvé, po druhé, po tretie“, čo žiakom umožní jednoduchšiu orientáciu, pochopenie aj zapamätanie.
- Ak je prezentovaný súvislý text alebo príbeh, je vhodné s nimi prebrať najdôležitejšie informácie a dať im jasnú štruktúru, napr. formou zápisu slovnej úlohy alebo ako osnovu slohového cvičenia, aby si ujasnili, čo je dôležité a čo sa od nich pri práci očakáva.
- Lepšie spracovávajú úlohy zadané v jednotlivých krokoch, keď je povedané čo majú urobiť najskôr, čo bude ďalej nasledovať, čím budú končiť.

Žiaci s preferovaním **celostného kognitívneho štýlu**:

- Potrebujú poznať širšie súvislosti.
- Vyhovuje im výučba formou príbehov a zážitkov.
- Skôr ako sa vo výučbe začne poukazovať na konkrétne fakty, je vhodné prezentovať celý problém, ktorého sa informácie týkajú.
- Jazyky sa spravidla najlepšie učia od ľudí, pre ktorých je daný jazyk ich rodnou rečou, alebo počas dlhotrvajúceho pobytu v zemi, v ktorej sa daným jazykom hovorí. Keď sa žiaci učia jazyk z učebnice, lepšie sa naučia slovíčka, ktoré sú súčasťou textu, nie podľa zoznamu na konci lekcie.
- Ak sa musia naučiť nejaký zoznam faktov, potrebujú jednotlivé informácie spojiť do celku. Lepšie si ich osvoja, keď hneď vidia ich využitie v rámci určitého cvičenia, zadaného textu, pri názornej ukážke pokusu a podobne. Fakty potom vedia, hoci nie v presnom poradí, ako idú za sebou. Napriek tomu ich vedia ďalej aplikovať.
- Niekedy sa im stáva, že poznajú výsledok, vedia, aké je riešenie problému, ale nedokážu presne popísať, ako k nemu prišli.

Žiaci preferujúci **auditívny učebný štýl**:

- Je pre nich dôležité učivo počuť, preto si veľa zapamätajú z výučby bez toho, aby si písali rozsiahle poznámky. Skôr im vyhovuje sedieť a počúvať výklad alebo spoločne o téme diskutovať.

- Pri samostatnom učení si hovoria učivo nahlas, môžu si ho tiež nahráť na diktafón a počúvať.
- Pomôže im, keď hovoria učivo nejakej druhej osobe, poprípade keď ich druhá osoba z učiva vyskúša a oni s ňou o probléme hovoria, resp. nahlas vyjadrujú hlavnú myšlienku.
- Vyhovuje im, keď si môžu dôležité pojmy, najmä neznáme slová či cudzojazyčné (vrátane slovíčok v cudzom jazyku), niekoľkokrát nahlas zopakovať, aby počuli ich znenie.
- Ak je učebná látka spojená s určitým rytmom alebo je doplnená o mnemotechnickú pomôcku vo forme riekanky či konkrétnej vety, tak si ju lepšie zapamätajú.

Žiaci preferujúci **vizuálny učebný štýl**:

- Potrebujú dôkladné zápisy v zošitoch alebo zrozumiteľné texty v učebniciach, pretože tie pre nich predstavujú zdroj informácií pre učenie.
- Využívajú farebné označenia textu prostredníctvom podčiarkovania, zvýrazňovania a pod.
- Uprednostňujú obrazovú podobu – vyhovujú im grafy, obrázky, fotografie, filmy, diagramy, symboly, tabuľky, myšlienkové mapy, ktoré vizualizujú informácie a ukazujú, ako sú vzájomne prepojené.
- Pri učení im pomáhajú farebné záložky, štítky, lepiace lístky, na ktorých majú uvedené najdôležitejšie informácie.
- Kľúčové fakty alebo konkrétne heslá a pojmy si vypisujú na kartičky, niekedy je vhodné, keď si napríklad slovíčka z cudzieho jazyka, ale aj iné pojmy vylepia po miestnosti a často ich majú na očiach.
- Plagáty s informáciami, nástenné mapy, ale aj filmy a videozáznamy s učebnou látkou im pomáhajú lepšie pochopiť a zapamätať si.

Žiaci preferujúci **kinestetický učebný štýl**:

- Najľahšie si pamätajú informácie, ktoré sú prepojené s určitým pohybom a oni si priamo vyskúšajú, ako sa určitá činnosť robí.
- V prípade učiva, keď toto nie je možné, im vyhovuje informácie si opakovane prepisovať, v texte si pri učení znázorňovať rôzne obrázky, grafy a tabuľky. Tzn. priamo pri učení s informáciami manipulujú a pretvárajú do inej podoby.
- Ak je to možné, môže sa im učebná látka rozčleniť na menšie celky a každý dať na samostatný papier, resp. učivo rozstrihať a pri učení žiakov nechať, nech s časťami manipulujú a pretvárajú ich do inej podoby.
- Pri učení im tiež vyhovuje hovoriť si pojmy a informácie nahlas. V tomto prípade je pre nich dôležitý pohyb úst a celý vyjadrovací proces, nielen počúvanie.
- K osvojeniu látky im napomáha aj pohyb po miestnosti či pohyby tela. Títo žiaci potrebujú chodiť, pohybovať sa, vyčíslovať si údaje na prstoch atď.

- Pomáha im tiež, keď sa dajú fakty prepojsť s fyzickými predmetmi a dejmi, ktoré si vedia predstaviť, napríklad aj formou exkurzií, projektovým vyučovaním a podobne.

Popísané kognitívne a učebné štýly sa vzájomne prepájajú. Tendencia k verbalizácii a vizualizácii je zachytená v jednotlivých učebných štýloch a nie sú tu priamo popísané postupy týchto kognitívnych štýlov. Je však treba zdôrazniť, že vizuálny štýl automaticky neznamena, že žiaci majú tendenciu k vizualizácii informácií. Možno im vyhovuje, keď čítajú a vidia napísaný súvislý text, čiže hoci prijímajú informácie zrakom, môžu dávať prednosť ich verbalizácii.

Popísané postupy sa u žiakov prejavujú v troch základných fázach učenia:

1. Pri vnímaní informácií počas vyučovania.
2. Pri osvojovaní si učiva v domácom prostredí alebo jeho ďalšom precvičovaní doma aj v škole.
3. Pri overovaní vedomostí v priebehu skúšania a na písomných prácach.

Vo všetkých týchto fázach je preto vhodné podnecovať žiakov, aby využívali tie spôsoby, ktoré im najviac vyhovujú. Niekedy aj zdanlivo banálne veci, resp. ich zmena, môže priniesť žiakom lepšie výsledky. Je vhodné pokúsiť sa občas si overiť, ako sa žiaci učia, pripravujú na vyučovanie a prípadne im ponúknuť možnosť učiť sa efektívnejším spôsobom, správnou technikou s menšou časovou náročnosťou. Niektoré situácie však môžu ovplyvniť oni sami len minimálne, najmä formu skúšania.

V praxi je často používaný Multiple Intelligences survey dotazník na zistenie učebných štýlov podľa prevažujúcich druhov inteligencie.

ODPORÚČANÉ ZDROJE

<https://druhykrok.sk/o-programe/>

<https://kozmove-dobrodruzstva.sk/>

<https://dusevnezdravie.sk/program-zippyho-kamarati/>

<https://globalnevzdelavanie.sk/vzdelavaciematerialy/>

<https://lnk.sk/dgyu>

<https://ahaslides.com/sk/blog/formative-assessment-activities/>

<https://lnk.sk/vgk1>

<https://dobraskola.sk/ako-viest-ziakov-k-samostatnosti/>

<https://lnk.sk/ddt2>

<https://psabuba.sk/static/files/364f13aa5d6944.pdf>

http://www.zsvoderady.edu.sk/na_web_14_15/metody_formy_prace_14_15.pdf

<https://www.indeed.com/career-advice/career-development/teaching-methods>

<https://teach.com/what/teachers-know/teaching-methods/>

<https://www.statpedu.sk/files/sk/metodicky-portal/metodicke-podnety/vsetci-robia.pdf>

<https://www.ssi.sk/wp-content/uploads/2021/06/Ucebne-styly-ziakov.pdf>

LITERATÚRA

- ANTALOVÁ, A., PAPP, E., VERNARCOVÁ, J. 2022. *Manuál začínajúceho školského psychológa*. Bratislava: VÚDPaP. 2022, ISBN: 978-80-89698-31-8. Dostupné na: <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2022/08/Manual-zacinajuceho-skolskeho-psychologa-v4.pdf>
- GOGOLOVÁ, D. 2013. *Niektoré interaktívne metódy efektívneho učenia*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2013. ISBN 978-80-8052-515-6.
- GULLACH, E. 2011. *Zbierka metód, techník a aktivít na podporu aktívneho učenia sa*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2011. ISBN 978-80-8052-394-7.
- HARAUŠOVÁ, H. 2011. *Ako aktivizujúco vyučovať odborné predmety*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. ISBN 978-80-8052-396-1. Dostupné na: https://mpc-edu.sk/sites/default/files/publikacie/harausova_h._ako_aktivizujuco_vyucovat_odborne_predmety.pdf
- KREJČOVÁ, L, POSPÍŠILOVÁ, Z. ŽOVINEC, E. 2014. *JA NA TO MÁM - METODIKA K PROGRAMU*. UKF v Nitre. 2014.
- KOŽUCHOVÁ, M. et al., 2011. *Elektronická učebnica didaktika technickej výchovy*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2011. Dostupné na: <http://utv.ki.ku.sk/>
- LEMOV, D., 2015. *Teach like a champion*. San Francisco: Jossey –Bass A Wiley Brand. ISBN 978-1-118-90185-4
- MARZANO, R. J. et al. 2010. *The Highly Engaged Classroom*. Solution Tree Press. ISBN 978-0982259245.
- MORNINGSTAR, M. E., SHOGREN, K. A., Lee, H., & Born, K., 2015. Preliminary Lessons About Supporting Participation and Learning in Inclusive Classrooms. *Research and Practice for Persons with Severe Disabilities*, 40(3), 192–210. <https://doi.org/10.1177/1540796915594158>
- OVERTON, T., 2006. *Assessing Learners with Special Needs*. New Jersey: Pearson, 2006, ISBN 0-13-117990-X.
- PETTY, G., 2013. *Moderní vyučování*. 6. rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál, s. r. o. ISBN 978-80-262-0367-4.
- ROVŇANOVÁ, L. 2015. *Učebné štýly žiakov a vyučovacie štýly učiteľov*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. 2015, 70 s. ISBN 978-80-565-0953-1.
- SITNÁ, D. 2009. *Metody aktivního vyučování. Spolupráce žáků ve skupinách*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-246-1.
- SLAVIN, R. E. 2018. *Educational psychology. Theory and practice*. United States of America: Pearson, 2018, ISBN 978-0-13-452428-3.
- STARÝ, K., LAUFKOVÁ, V., et al. 2016. *Formativní hodnocení ve výuce*. Praha: Portál, 2016, ISBN 978-80-262-1001-6.

- SUCHOŽOVÁ, E. 2014. *Rozvíjanie a hodnotenie kľúčových kompetencií v edukačnom procese*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2014, ISBN: 978-80-8052-857-7. Dostupné na: https://archiv.mpc-edu.sk/sites/default/files/publikacie/rozvijanie_a_hodnotenie_klucovych_kompetencii_-_po_recenziach_-_s_isbn_-_na_webe.pdf
- TOMENGOVÁ, A. 2012. *Aktívne učenie sa žiakov – stratégie a metódy*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2012. ISBN 978-80-8052-421-0. https://archiv.mpc-edu.sk/sites/default/files/projekty/vystup/5_ops_korusiakova_jana_-_edukacia_ziakov_s_tazkym_viacnasobnym_postihnutim_prostrednictvom_metody_sno_ezelen.pdf
- VENN, J. J., 2004. *Assessing Students with Special Needs*. New Jersey: Pearson, 2004, ISBN 0-13-110149-8.